

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kunstide ja tehnoloogia õpetaja õppekava

Lilia Murs

Thea Ilusmets

Käsitöö ja kodunduse õpetamine distantsilt - õpetajate kogemused

Magistritöö

Juhendaja: Anu Pink, MA

Kaasjuhendaja: Marvi Remmik, PhD

Viljandi 2022

Resüme

Käsitöö ja kodunduse õpetamine distantilt - õpetajate kogemused

Magistritöö uurimisprobleemiks oli see, kuidas toimus käsitöö- ja kodunduse õpetus II ja III kooliastmes distantõppe perioodidel. Eesmärgiks oli kirjeldada õpetajate kogemusi käsitöö ja kodunduse aines distantõppe perioodil ja kogutud info põhjal anda ülevaade, millised olid käsitöö ja kodunduse õpetajate head praktikad ning millised olid kitsaskohad. Vastuseid otsiti järgmistele küsimustele: 1. Millised on käsitööõpetajate kogemused käsitöö õpetamisel distantõppe ajal? 2. Missuguseid soovitusi annavad käsitööõpetajad õpetamiseks distantõppe tingimustes? 3. Millistest õppematerjalidest tundsid käsitöö- ja kodunduse õpetajad puudust? Töö uurimisinstrumendiks koostati intervjuukava ja see saadeti üldhariduskoolide käsitöö ja kodunduse aine õpetajatele üle Eesti. Saadud intervjuud transkribeeriti ja andmeid analüüsiti kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodiga. Magistritöö intervjuudest selgus, et distantõpetus ei ole sobiv praktilist laadi käsitööõpetuse õpetamiseks, kuid sisaldab endas siiski suurt ressursi, mida tuleviku õpetamismeetodite rikastamiseks tuleks kasutusele võtta. Õpetajate soovitustest prevaleeris tähelepanek, et uue võimaliku distantõppeperioodi jaoks tuleks juba praegu valmistuda, sest nüüd on meil kogemused, millele saame toetuda. Käsitöö ja kodunduse õpetajad tunnevad aga suurt puudust riikliku õppekavaga kooskõlas olevatest, kontrollitud ja adekvaatsetest veebipõhisest õppematerjalide kogumikust.

Võtmesõnad: distantõpetus, digipädevus, käsitöö ja kodundus, digitaalsed õppematerjalid

Abstract

Teaching Handicraft and Home Economics from a Distance - the Experiences of Teachers

The research problem of the Master's thesis was how teaching Handicraft and Home Economics took place in the II and III stages of study during periods of distance learning. The aim was to describe teachers' experiences of teaching Handicraft and Home Economics

during distance learning, and to give an overview of what were the good practices and bottlenecks of Handicraft and Home Economics teachers based on the collected information. Answers were sought for the following questions: 1. What are the experiences of Handicraft and Home Economics teachers during distance learning? 2. What kind of recommendations do Handicraft and Home Economics teachers give on how to teach during distance learning? 3. What teaching materials did Handicraft and Home Economics teachers lack? An interview plan was prepared as a research tool, and it was sent to Handicraft and Home Economics teachers in general education schools all over Estonia. The received interviews were transcribed and the data were analysed by qualitative inductive content analysis. The interviews for the Master's thesis revealed that distance learning is not suitable for teaching practical craft skills, but it still contains a large resource that should be used to enrich future teaching methods. The prevailing observation from the teachers' suggestions was that preparations for a new possible distance learning period should be made at present because we now have experience on which to rely. However, Handicraft and Home Economics teachers feel that there is a lack of a compiled and adequate collection of online teaching materials that are in line with the national curriculum.

Keywords: distance learning, digital competencies, Handicrafts and Home Economics, digital learning materials

SISUKORD

Resümee	2
Abstract	2
Sissejuhatus	6
Teoreetilised lähtekohad	8
Uuenev hariduskorraldus Eestis	8
Nüüdisaegne õpikäsitlus ja enastjuhtiv õppija	9
Digipädevused	10
Õpilaste vaimne tervis	11
Käsitöö- ja kodunduse õpetamisest	12
Käsitöö- ja kodunduse õpetamine distantsõppes.....	14
Varasemad uuringud	16
Metoodika	20
Valim	20
Andmekogumine	21
Andmeanalüüs	22
Tulemused	23
Käsitööõpetajate kogemused distantsõppes	24
Õppe ümber korraldamine distantsõppeks	24
Õpetaja distantsõppes	26
Õpilane distantsõppes.....	28

	5
Töövahendid ja õppematerjalid	30
Digitaalsete õppematerjalide puudus	31
Võimalik lahendus probleemile- veebipõhine õppematerjalide kogu.....	33
Õpetajate soovitusel	35
Soovitused üldiseks toimetulekuks	35
Soovitused õpilastega arvestamisel.....	36
Soovitused õppetöö kohaldamiseks distantsõppele sobivaks.....	39
Arutelu	41
Kasutatud allikad	45
Lisad	
Lisa 1. Kutse intervjuus osalemiseks	
Lisa 2. Küsitlusleht	

Sissejuhatus

Kogu maailma tabanud pandeemia, mis sai alguse 2019. a sügisel Hiinast ja levis kiiresti üle maailma, kestab oma tõusude ja langustega tänaseni. Eriolukord mõjutas kõiki inimesi, majandust, tervishoidu ja loomulikult ka haridussüsteemi. Praktiliselt üleöö tuli haridusasutustel korraldada õppetöö distantsilt. Tegutseda tuli kiiresti ja oludes, kus puudus distantsõppe varasem kogemus. Eriolukorra kehtestamise ajal võeti Eesti üldhariduskoolis kasutusele mõiste **distantsõpe**. Varasemalt on Eesti koolides olnud käibel mitmeid erinevaid mõisteid õppevormide kohta, distantsõppele ehk kõige lähedasem on **e-õpe**, mis oma olemuselt on õppetöö, mis “toimub osaliselt või täielikult digitehnoloogiliste vahendite abil” (Tartu Ülikool, s.a.). „Distantsõpe e kaugõpe on õppevorm, kus õppijad ja õpetajad on füüsiliselt üksteisest eraldatud“ (Haridus- ja Noorteamet, s.a.).

Sellisel moel on õppetöö toimunud nüüd juba kolmandat õppeaastat. Pole välistatud, et sarnane olukord kordub ja õppetööd tuleb tulevikus veelgi distantsilt läbi viia. Distantsõppe perioodid ja kestus on selle kolme aasta jooksul olnud erinevad, tööd koolis reguleerib vastavalt valitsuse korraldustele Haridus- ja Teadusministeerium. 2021/2022. õppeaastal on peetud esmatähtsaks hoida haridus- ja noorsootöösasutused kõigil haridustasemetel ja -liikides avatuna ning arvestada kõikide ohutusega.

Õppimise ja õpetamise kohta distantsõppes on jõutud juba teha hulgaliselt uuringuid, milledest osa alljärgnevatel peatükkides ka tutvustame ja käsitleme. Eraldi käsitöö- ja kodunduse õpetamise kogemusi on aga uuritud vähe. Seetõttu võtabki käesolev uurimus fookusesse käsitöö- ja kodunduse õpetamise distantsõppe ajal ning püüab välja selgitada, millised on käsitööõpetajate kogemused käsitöö- ja kodunduse õpetamisel distantsõppe tingimustes.

Käesolev uurimus püüab leida vastuseid küsimustele, kuidas nendes tingimustes toime tuldi ja mida distantsõppe kogemustest edaspidi kasutada saab. Käsitöö ja kodundus erineb oskusainena teistest õppeainetest üsna palju, seega võivad sellest uuringust tulla andmed - järeldused, mis mõnevõrra erinevad üldistest uuringutest. Autorid usuvad, et töös saab välja tuua ka n-ö positiiivseid lahendusi, mida õpetajad on juba distantsõppe läbiviimisel kasutanud ning mis on abiks järgnevate distantsõppe perioodide planeerimisel. Distantsõpe näitas meile,

et veebipõhine õpe sisaldab endas muuhulgas suurt ressursi, mida tuleviku õpetamismetoodikate juures on otstarbekas kasutada. Kuidas aga viia läbi käsitööõpet veebipõhiselt nii, et saaks täidetud ainekavas esitatud nõuded?

Magistritöö on jagatud kolmeks suuremaks osaks. Esimene neist räägib töö teoreetilisest lähtekohast: uuenevast hariduselu korraldusest, nüüdisaegsest õpikäsitlusest ja toob välja lahknevused ühiskondlike ootuste ja tänase koolikorralduse vahel. Käsitleme käsitöö ja kodunduse õppeaine olemust, selle õpetamist distantsõppes ja tutvustame varasemaid uuringuid, mida on tehtud viimastel aastatel distantsõppe kohta Eestis ja mujal riikides. Teises osas selgitame käesoleva uurimuse metoodikat ja kolmas osa annab ülevaate uuringutulemustest.

Magistritöö **uurimisprobleemiks** on: kuidas toimus käsitöö- ja kodunduse õpetus II ja III kooliastmes distantsõppe perioodidel. Töö **eesmärgiks** on kirjeldada õpetajate kogemusi käsitöö- ja kodunduse aines distantsõppe perioodil ja kogutud info põhjal anda ülevaade, millised olid käsitöö- ja kodunduse õpetajate head praktikad ning millised olid kitsaskohad.

Uurimistöö eesmärgile tuginedes otsime vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Millised on käsitööõpetajate kogemused käsitöö õpetamisel distantsõppe ajal?
2. Missuguseid soovitusi annavad käsitööõpetajad õpetamiseks distantsõppe tingimustes?
3. Millistest õppematerjalidest tundsid käsitöö- ja kodunduse õpetajad puudust?

Uurimistöö tulemused on kättesaadavad kõigile, eelkõige on see mõeldud aga informatsiooniks ja abiks käsitööõpetajatele oma töö korraldamisel distantsõppes.

Teoreetilised lähtekohad

Uuenev hariduskorraldus Eestis

Peatükk kirjeldab Eesti hariduselu suundumusi ja hetkeseisu, käsitleme uuenevat hariduskorraldust. Keeruline distantsõppe olukord tõi selgelt välja, et tulevikuootuste, -vajaduste ja tegelikkuse vahel on lahknevused. See andis kogemusi, milliste kitsaskohtade lahendamiseks tuleks tegeleda, et nii distants- kui ka kontaktõppe oleks sujuvam ja tõhusam, tuues muuhulgas esile varem mitte nii palju tähelepanu saanud teemad nagu õppijate ja õpetajate vaimne tervis ning digiõpe.

See, et õppimine võib toimuda elukestvalt ja väga erinevates keskkondades, on saanud tänapäeval enesestmõistetavaks. Tihti on erinevad õpistiilid ka omavahel põimunud ja on tekkinud sümbioos informaalset, formaal- ja mitteformaalharidusest (Loogma et al., 2020). Eesti Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021a) näeb ette, et õppekavade arendamisel õppe tulemuslikkuse suurendamiseks ja õppija arengu toetamiseks lähtutakse nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest, mis sisaldab ka nutika õppevara loomist ning uut moodi meetodikat. Eesmärgiks on toetada häid ainealaseid teadmisi koos praktiliste oskustega, enesejuhtimise- ning koostööoskust koos õpioskuste arenguga, s

Haridus- ja Teadusministeeriumi koostatud Haridusvaldkonna arengukavas 2021–2035 on tulevikuõppe planeerimisel seatud suured sihid: juba põhikooliõpingute ajal peaks olema õppijatel võimalus saada praktilisi oskusi ja sidusust töömaailmaga. Oluline on arendada õpilaste kriitilist mõtlemist, probleemilahendusoskust ja õhutada nendes loovust. Eelisarendusvaldkonnad võiks olla lõimitud loodus- ja täppisteadused, samuti tehnoloogiavaldkond. Nii mitteformaalses õppes kui ka üldhariduskoolis on õpetajal oluline roll, olles õppeprotsessi kavandaja, suunaja ja toetaja. Ühiskonna ootused aga on õpetajatöle jätkuvalt kõrged ning tulevikuõpetaja roll väärtuskasvatajana, õpilaste hoiaku kujundajana ja toetava mentorina suunab ennastjuhtiva õpilase kujunemist.

OECD „Hariduse ja oskuste tulevik. Haridus 2030“ (OECD, 2018, lk 2) raamdokument kirjeldab meie positsiooni hariduselus nii: „Lapsed, kes 2018. aastal

haridusteed alustavad, on 2030. aastal noored täiskasvanud. Koolidel tuleb valmistada neid ette ametiteks, mida ei ole veel välja mõeldud, tehnoloogiateks, mida ei ole veel leiutatud, ning selliste probleemide lahendamiseks, mida ei saa veel ette näha. Võimaluste haaramine ja lahenduste leidmine on meie jagatud vastutus.“

Nüüdisaegne õpikäsitlus ja ennastjuhtiv õppija

Teoreetilised lähtealused Eestis nüüdisaegset õpikäsitlust rakendada on olemas. Õppekavad on koostatud eluliselt, koostööle suunates ning arvestades õpetaja autonoomiat. Aina olulisemaks muutuvad aga tulevases tööelus üldpädevused: enesejuhtimis-, kommunikatsiooni ja koostööoskused ning suutlikkus kohaneda ja töötada erinevates, kiiresti muutuvates keskkondades. See toob kaasa vajaduse elukestvalt õppida ning annab suurema võimaluse eneseteostuseks (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021b).

Aus jt (2020), kes on uurinud “Akadeemilise prokrastineerimise õpetajapoolse märkamise seoseid õpilaste individuaalsete erinevustega”, toovad oma uuringus välja, et akadeemiline prokrastineerimine ehk õpikohustuste täitmise edasilükkamine on üks teadaolevaid eneseregulatsiooniprobleeme, mis on suureks takistuseks ennastjuhtiva õpilase kujunemisel. Uuringu põhjal järeldati, et õpetajatel tuleb lisaks õppetööle järjekindlalt õpetada ja hinnata ka õpilaste õpioskusi ja õpistrateegiaid, sest juba lühiajalisel õpilaste ja nende vanemate teadlikkuse tõstmisel õpistrateegiatest hakati tõhusaid õpistrateegiaid kõrgemalt hindama. Lisaks saame tuua siia uuringu “Õpilaste õpistrateegiate arendamine sekkumisprogrammi „Õpime mõttega“ toel ja nende vanemaid kaasates” (Merilo et al., 2021), mille autorid on leidnud, et eriti just distantsõppe kogemus tõi välja laste nõrga enesejuhtimisoskuse ja kalduvuse prokrastineerimiskäitumisele, rõhutades kooli ja lastevanemate koostöö tähtsust, sest kodune õpiharjumuskäitumine jääb õpetaja pilgu eest varjatuks. Siin on olulisel kohal lastevanemate teadlik laste suunamine õigete õpiharjumuste tekkeks, et laste prokrastineeriv käitumine ei süveneks. Lastevanemate tugi kodus õppimisel on ülioluline, sest põhikoolieas ei ole õpilasel veel suutlikkust enda tegevust teadlikult juhtida, teda tuleb sel teel suunata. Ka käesoleva töö autoritel on õpetajatena hulgaliselt kogemusi, kus tunnitööga alustamist soovitakse edasi lükata asendustegevustega

(nutitelefonid). See on probleem pea kõikides koolides peamiselt II-III vanuseastmes, kus tõhusate õpiharjumuste väljakujunemine on eriti oluline, sest just kognitiivsete muutustega ja vastutuse võtmisega oma töö eest kujuneb teadlik õppija.

Digipädevused

“E-Eesti esitluskeskuse tellitud Eesti digiriigi maineuuringust juunis 2021 selgus, et küsitlusele vastanutest ligi pooled ning rahvusvahelistest digivaldkonna ekspertidest enam kui kaks kolmandikku peavad Eestit digitaalselt maailma arenenuimaks riigiks” (EAS, 2021, esimene lõik). Seetõttu võiks oletada, et olukorras, kus 100% koolidest ja 90%-l leibkondadest on Interneti püsiühendus (Eesti statistika andmebaas, 2020), samuti sobivad tehnilised vahendid ja keskkonnad, mis toetavad õpetajat, oli digikaugõppele üleminek Eestis sujuv protsess (Taar & Koppel, 2021).

Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutuse tellitud uuring digioskuste (IKT ning tehnoloogiaharidusega seotud oskuste ja teadmiste) õpetamisest üldhariduskoolides ja lasteaedades (Leppik et al., 2017) kirjeldas aga olukorda nii: digioskuste õpetamise korraldus Eesti üldhariduskoolides on ebaühtlane, süsteemitu ning vaid vähesel määral integreeritud õpetamisse. Digivahendite (seadmed, keskkonnad ja tarkvara) ning digitaalsete õppematerjalide kättesaadavus ja kvaliteet pole piisavad ning need ei toimi digioskuste omandamise ja nüüdisaegse õpikäsituse rakendumist soodustava vahendina.

Eesti käsitöö ja kodunduse õpetajate 2020. aasta COVIDi-kevade õpetamiskogemusi on uurinud Tallinna ülikooli käsitöö ja kodunduse eriala õppejõud Taar ja Koppel (2021). Uuring kirjeldab käsitööõpetajaid COVID-pandeemia ajal olukorras, kus tuli kogeda samaaegselt tehnilisi, meetodilisi kui ka emotsionaalseid väljakutseid. Nende varasemad õppemeetodid, nagu näiteks personaalne juhendamine ja käsitöövõtete ette näitamine, muutusid distantsõppel väheefektiivseks ning kogu õppematerjali näitlikustamine ja edastamine tuli ümber kujundada. See mõjutas siiski õpetamise kvaliteeti, kuigi õpetajate digipädevused arenesid tähelepanuväärselt (Taar & Koppel, 2021).

Ka õpilaste jaoks ei olnud koolide sulgemine, pandeemia ohjeldamiseks sisse seatud piirangud ning kogu elukorralduse üleminek digivahenditele lihtne. 2021. aastal läbi viidud

poliitikaanalüüs “COVID-19 pandeemia sotsiaalmajanduslik mõju noortele” (Haugas et al.) toob esile järgmised kitsaskohad. Olgugi, et noorte hulgas on digivahendite kasutamine populaarne, on nende digikirjaoskus siiski puudulik. Distsantsõppel, koolitustel, vaimse tervise nõustamistel ja ka tööturule sisenemisel on vajalikud pädevused, nagu näiteks tekstitöötlusprogrammide kasutamine, digiallkirja andmine jms, aga noortel napib selleks oskusi. Probleemne on ka noorte küberhügieen, allikakriitilisus ja suutmatus ennast kaitsta digisõltuvuse eest. Distsantsõppel osalemisel olid murekohaks veel vähene internetimaht, privaatsuse ruumi ja sobivate digivahendite puudumine (Haugas et al., 2021).

2020. aastal intervjueriti kuue Euroopa riigi (sh Eesti) 34 hariduseksperti, et selgitada välja, millised oskused on vajalikud 12–17aastastel noortel, et teadlikult kasutada info- ja kommunikatsioonitehnoloogiat ning saada täiendust laste ja noorte sellealase teadlikkuse kohta. (Beilmann et al., 2020). Tulemused näitasid, et kriisiolukord tõi esile, kui ebavõrdsetes oludes olid pered. Majanduslikult paremal järjel ja nutiseadmeid omavad vanemad olid palju koostööaltimad ja toetasid lapsi rohkem digiõppele üleminekul. Nõrgema sotsiaalmajandusliku taustaga pered olid aga vahenditega halvemini varustatud, samuti puudusid vanematel endil põhjalikumad digioskused ning digivahendites nähti pigem ohtu nutisõltuvuse tekkeks. Palju lapsi oli oluliselt kehvemates oludes ja see ei soodustanud nende hakkama saamist distantsõppel.

Õpilaste vaimne tervis

Viiruskriis ei jätnud mõjutamata inimeste vaimset tervist. Mõttekoda Praxis on viinud läbi uuringu ja analüüsinud noorte tööhõivet ja vaimse tervise kriisi (Haugas et al., 2021). Uuringu põhjal selgub, et vaimse tervise probleemid ja stressi tajumine on pandeemia ajal võimendunud. Eriti tugevalt kannatavad stressi ja vaimse tervise häirete all noored, kuid kasvanud on stressi tajumine kõikide vanusegruppide hulgas. Küsitluste järgi on pisut enam kui pooltel (55%) Eesti 15–24aastastest noortel esinenud meeleoluhäireid, sh depressiooni, 68% on tundnud vaimset kurnatust ja 38% ärevushäireid. Sellise tendentsi süvenemise põhjuseks peetakse noorte arenguks vajalike tingimuste puudumist pandeemia ajal.

Pandeemia tõttu isolatsiooni jäänud noortel katkes otsene suhtlus ea- ja õpingukaaslastega, puudus ligipääs huvitegevusele ning sporditegemine oli raskendatud. Pisut paremas olukorras olid need noored, kelle tugivõrgustik oli tõhusam: turvaline kodu, head suhted pereliikmetega ja hea ligipääs digitehnoloogiale, mis aitas suhtlust ja kontakti välismaailmaga alal hoida. (Haugas et al, 2021). Mõistagi mõjutas selline olukord ka õppetööd ja suhtumist sellesse. Õpilased tundsid motivatsioonipuudust ja ei suutnud end iseseisvalt distantsil olles tööle rakendada.

Paraku ei ole Eestis senini oluliselt paranenud vaimse tervise teenuste kättesaadavus. Psühholoogide ja psühhiaatrite vastuvõtu järjekorrad on pikad ja abivajajaid oluliselt rohkem, kui professionaalseid vaimse tervise spetsialiste. Küll eraldas riik aga oma lisaelarvest kokku 12 miljonit eurot, mis oli ette nähtud koolinoortele kriisitoetuseks ja õpihuvilaagrite korraldamiseks. Toetusmeetme eesmärk oli toetada õpilaste õpimotivatsiooni, sotsiaalset suhtlemist ja leevendada kriisist tulenevaid negatiivseid mõjusid (Õpihuvilaagrite toetusmeetme tingimuste seadus, 2021).

Käsitöö- ja kodunduse õpetamisest

Käsitöö Eesti kultuuris on seotud pikaajaliste traditsioonidega. Käsitööd on Eestis ikka õpetatud kodudes emalt tütrele. Ka üldhariduskooli õppekavas on käsitöö ja kodunduse tundidel püsinud kindel koht. Läbi käsitöö ja kodunduse õpetamise hoiame ja kanname edasi Eesti traditsioone ja kultuuri. Käsitöö arendab motoorikat, meelte toiminguid, planeerimisoskust, loovust, väljendusviisi, mõtlemist ja enesehinnangut.

Käsitöö ja kodundus on üks **tehnoloogia valdkonna õppeainetest**, mille hulka kuuluvad veel **tööõpetus**, mida õpitakse 1.– 3. klassini, ning alates 4. klassist **tehnoloogiaõpetus** ja **käsitöö ja kodundus**. Esimeses kooliastmes käsitletakse tööõpetuses käsitöö, kodunduse ja tehnoloogiaõpetuse algtõdesid ning kujundatakse esmaseid osaoskusi, valdkonna- ja üldpädevusi (PRÕK, 2011). Alates 4. klassist õpitakse kas käsitöö ja kodunduse või tehnoloogiaõpetuse suunal. Mõlemad õppeained on praktilist laadi ning mängivad olulist rolli üldpädevuste kujundamisel.

Käsitöö ja kodunduse aine õpetamisel üldhariduskoolis kujundatakse nelja osaoskust, milleks on käsitöö, kodundus, tehnoloogiaõpetus vahetatud õpperühmades ja projektitöö.

Protsentuaalselt on osaoskused jaotatud järgmiselt: 65% õppetööst hõlmab käsitöö ja kodundus, millest vähemalt kolmandik on kodundus, 25% õppes on projektitöö ning tehnoloogiaõpetust on 10% õppemahust (PRÕK, 2011).

Praktilist laadi käsitöö tundides on oluline osa erinevate käsitööliikide tundmaõppimisel. Riiklikus õppekavas on kohustuslike tööliikidena välja toodud õmblemine, kudumine, heegeldamine ja tikkimine. Läbivate teemade, valikteemade ja projektidega on seotud veel eseme kavandamine, töö organiseerimine, rahvakunstitehnikate alused ning materjaliõpetus. Praktilistes töodes saab ühte eset valmistades ühendada mitu tööliiki.

Kodunduses omandatakse teadmisi igapäevaeluga toimetulekuks, valmistatakse toitu, tutvutakse tervisliku toitumise põhitõdedega ja tasakaalustatud menüü koostamisega. Tähelepanu pööratakse majandamisoskusele, keskkonnasäästliku ning teadliku tarbija kujunemisele. Kodundusõppel on oluline roll sotsiaalsete oskuste kujundamisel [Põhikooli riiklik õppekava (PRÕK), 2011].

Kooliastmeti keskendutakse II kooliastmes peamiselt põhiliste töövõtete omandamisele ning juhendi või abimaterjalidega töötamise oskuse arendamisele ning III kooliastmes on suurem rõhk loomingulistel ülesannetel. Mõlemas kooliastmes tehakse igal aastal praktilisi töid, mis võimaldavad õpitud oskusi loovalt rakendada (PRÕK, 2011). Õppetööd planeerides arvestab õpetaja õppekavaga, seab õppijatest lähtuvad eesmärgid, valib sisu, sobiva õppevara, planeerib tegevused ja tagasisidestamise meetodid, toetades seejuures õppija igakülgset arengut. Õpetajal on ka oluline roll nii vaimselt kui füüsiliselt turvalise õpikeskkonna kujundamisel (Kutsestandardid: Õpetaja, tase 7; 2020).

Hindamise eesmärgiks tehnoloogiainetes on toetada õpilaste arengut, innustada õpilasi sihikindlalt õppima, suunata nende enesehinnangu kujunemist, süvendada ja tekitada elukestvat käsitöö- ja tehnoloogiahuvi ning suunata ja toetada õpilasi haridustee valikul. Hindamine peaks toetama tehnoloogiapädevuse kujunemist, arendama tehnoloogilist kirjaoskust ning andma tagasisidest õpilasele tema arengu kohta, olles ühtlasi ka aluseks edasisi õppe planeerimisel. Hindamisel kasutatakse numbrilist ja kujundavat hindamist, lähtudes püstitatud ülesandest, õppekava sisust ning eesmärkidest, võttes arvesse põhikooli riikliku õppekava üldosa sätteid (PRÕK, 2011).

Käsitöö- ja kodunduse õpetamine distantsõppes

Eriti keeruline oli lähiõppelt distantsõppele minek oskusainete õpetajate jaoks, sest tunni olemus on praktilist laadi. Käsitöö- ja kodunduse tunnis on põhirõhk käelisel tegevusel, tehnikate õppimisel ning loomingul. Kuna käsitööd õpetades on olulisel kohal töövõtete demonstreerimine, siis autorite isiklik kogemus näitas, et distantsõppe ajal tekkis suur puudus veebipõhistest õppematerjalidest, sealhulgas heal tasemel õppevideotest, mida õpilane saab vajadusel järgi vaadata. Sama selgub ka Tallinna Ülikooli 2021. aastal läbiviidud uuringust “Eriolukorrast tingitud distantsõppe kogemused ja mõju eesti üldharidussüsteemile”, kus märgitakse, et üheks väljakutseks oli digitaalse õppevara puudus, eelkõige eestikeelsete videomaterjalide nappus, mis toetaks uute teemade õpetamist. Probleemina tuuakse välja ka ebaühtlase kvaliteediga internet ning õppetööks vajalike seadmete kättesaadavus (dokumendikaamera, graafikalaud, kaamera, mikrofoni jt) (Tammets et al., 2021).

Tehnilised lahendused kõrvale jättes oli käsitööõpetaja valiku ees. Mida ja kuidas õpetada, kui õppematerjalid on enamasti paber kandjal ning õpilaste kodused võimalused töövahendite ja materjalide osas on piiratud?

Mitmed varasemad uurijad on oma magistritöös toonud välja samuti kaasaegsete digimaterjalide puuduse ja asunud seda lünka täitma. Näiteks Grete Küppar keskendus oma 2020. aasta magistritöös rahvuslike kudumisvõtete õppevideote loomisele, millest võiks käsitööd õppides ja õpetades olla tulevikus kasu nii lähi- kui distantsõppes. Daily Harjaks (2021) tõdeb oma magistritöös, et pärast tutvumist kasutatavate digitaalsete õppematerjalide andmebaasidega, nagu näiteks aineõpetaja digikogumik, E-koolikott või kodundusmaailm, selgub, et näiteks kodunduse ainevaldkonna õppematerjali, mis oleks avalik ja toetaks digitaalses õppekeskkonnas õppimist, on väga vähe või ei leidu üldse.

Kuna õpetajad pidid ise leidma veebiplatvormid, millega töötada, oli distantsõppe alguses õpikeskkond keeruline ja lastel raske orienteeruda. Õpetajad oleks soovinud täpsemaid juhtnööre ja selgemat digiõppe korraldust kooli juhtkonnalt, samuti ühtseid kokkuleppeid õpilaste hindamises ja muudes õpilastele esitatavates nõudmistes. Negatiivsena on välja toodud lapsevanemate toetuse puudumist ja pinget nendega suhtlemisel (Taar & Koppel, 2021). Üsna varsti selgus ka, et eriolukorra põhjustatud muutusteks hariduses olid mõned koolid rohkem valmis kui teised (Tammets et al., 2021).

Põhikooli riiklikus õppekavas (2011), millest juhindub oma töös käsitöö ja kodunduse aine õpetaja, on välja toodud, et käsitöötundides „rakendatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid õpikeskkondi ning õppematerjale ja -vahendeid“. Kas ja kui palju reaalselt käsitöö- ja kodunduse õpetamisel kasutatakse nüüdisaegseid info- ja kommunikatsioonitehnoloogiatel põhinevaid vahendeid, on uurijatele teadmata. Riiklikus õppekavas kehtestatud toetab Haridus- ja teadusministeeriumi poolt 2016. aastal loodud digitaalse õppevara portaal **e-koolikott**. Portaali eesmärgiks on koondada digitaalne õppevara ühte keskkonda. Portaalil saab õppevara sorteerida ainevaldkondade ja haridustaseme järgi, leitavat materjali saab igaüks vabalt kasutada. Registreeritud ning vastavate õigustega kasutajal on võimalik kasutada tasuta õppekirjandust ning õppevara luua ja hinnata (Valge, 2016). 2021. aastal on E-koolikotti värskelt lisandunud nelja riigi koostöös projekti „Learning and digitalisation in home economics education“ (Taar et al., 2021) käigus valminud spetsiaalselt käsitöö ja kodunduse õpetajatele mõeldud elektrooniline õppematerjal „Õppimist toetavad digitaalsed vahendid kodunduse tundides“. Sinna on koondatud ideed 12 kodunduse tunni läbiviimiseks.

E-koolikoti plussiks võib pidada seda, et sinna saab õpetaja ise oma materjale lisada või teiste õpetajate loodud kasutada. Olemasolevat materjali on võimalik mugavalt jagada õpilastega. Miinusena toovad käesoleva uurimuse autorid välja selle, et olgugi et käsitöö- ja kodunduse õpetamiseks e-koolikotis materjale leidub, siis ei ole need mõeldud distantsõppel kasutamiseks vaid enamasti toetavad juba varem õpitud käsitöötehnika või oskuse kinnistamist. Ei ole ka teada, et materjalid oleks eriala spetsialistide poolt kontrollitud või nende sobivust õppekavaga oleks kinnitatud.

Teise põhikooli riikliku õppekava toetava digitaalse vahendina toome välja Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutuse ehk HITSA loodud kodulehe oppevara.hitsa.ee/opilood. Alates 2016. aastast leiab sellelt veebilehelt ainevaldkondade kaupa näidisülesandeid. Kodulehe ja näidisülesannete eesmärgiks on arendada õpilaste digipädevusi ja toetada õpetajaid erinevate digivõimaluste rakendamisel õppetöös. Veebilehelt leiab erinevaid stsenaariume käsitöö ja kodunduse tunni läbiviimiseks ja seeläbi digipädevuse ja digipädevuste osaoskuste arendamiseks. Digipädevuste osaoskused on õppevara veebilehel jagatud kolmeks: info, sisuloome ja turvalisus. Antud materjalid annavad suuniseid digipädevuste arendamiseks käsitöö ja kodunduse tunnis.

Eelpool nimetatud veebis kättesaadavad materjalid toetavad digipädevuste kujundamist, kuid pole eraldiseisvalt mõeldud distantsõppe läbiviimiseks käsitöö ja kodunduse tundides. Seega jääb õhku küsimus, milliseid digitaalseid õppematerjale kasutasid distantsõppe perioodil käsitöö ja kodunduse õpetajad õpilaste toetamiseks?

Autorite kogemusele tuginedes püüdsid käsitöö ja kodunduse õpetajad uudse olukorraga loominguks toime tulla. Abi saadi näiteks kolleegidelt või sama valdkonna sotsiaalmeedia gruppidest.

Varasemad uuringud

Viimase paari aasta jooksul on läbi viidud arvukaid uuringuid nii Eestis kui välismaal, mille sisuks on pandeemia mõju haridusvaldkonnale ja ühiskonnale üldisemalt. Eraldi käsitööõpet on uuritud vähe, sest paljudes riikides täpselt sellisel kujul nagu Eestis käsitöö ja kodunduse ainet õppekavas ei ole. Erinevate COVID-perioodil läbi viidud uuringute tulemused on aga ülekantavad ka käsitöö ja kodunduse aine konteksti, sest põhiprobleemid on samad. Tehtud uuringud toovad välja riikide hariduskorralduse nõrgad kohad, mis kriisisituatsioonis selgemalt välja joonistuvad.

2021. aastal Ameerika Ühendriikide alg-, põhi- ja gümnaasiumiõpetajate seas läbi viidud uuring selgitas välja järgmised probleemid: raskused õpilaste ja lapsevanemate kaasamisega, koolipoolsete juhiste puudumine ning õpilaste juurdepääsu puudumine internetile ja arvutitele. Selleks, et tulevikus sarnastes eriolukordades paremini hakkama saada, toodi soovitusena välja, et tuleks luua konkreetsed ja selged plaanid hädaolukordadeks. Samuti toodi välja, et siamaani on õpetajatele õpetatud tehnoloogia kaasamist n-ö tavalises klassiruumis, kus õpe toimub kontaktõppena, kuid tulevikus peaks neile õpetama, kuidas tehnoloogiat efektiivselt kasutada olukordades, kus õpe toimub vaid veebi vahendusel (Francom jt, 2021).

Itaalias viidi läbi üleriigiline veebiküsitlus alg- ja põhikooliõpilaste emade seas, milles uuriti COVID-pandeemia karantiini mõju laste psühholoogilisele heaolule ja hariduslikule toimetulekule. Tulemusena ilmnas, et kaugõpe suurendas hariduslikke vajakajäämisi ja sotsiaalset ebavõrdsust. Eriti teravalt tajusid seda algklasside laste vanemad, kes kaotasid peaaegu ühe kooliaasta. Veelgi hullem oli olukord puuetega laste puhul, kelle areng jäi

hooletusse, osutades koolisüsteemi nõrkusele. Emad tõid välja järgmised aspektid: tunnid olid vähem organiseeritud ja rutiin ebastabiilsem just kõige väiksemate jaoks, kes ei suutnud koolitööle keskenduda üle 20 minuti (28,3%) ja vajasisid puhkust iga 10 minuti järel (21,6%), Laste puhul oli tajutav suurenenud rahutus (69,1%) ja agressiivsus (33,3%). Esines digivahendite laialdast kasutamisest, kusjuures ekraaniaega kuritarvitati 2%. Kaks kolmandikku emadest ei kiitnud kaugõpet heaks (72,2%) õpetajate asendamise (77,8%) ja suure pühendumise tõttu (78,3%) (Scarpellini et al., 2021).

Inglismaal viidi läbi mitmeetapiline uuring (Kim et al., 2022) 24 alg- ja keskkooliõpetaja seas erinevatel distantsõppe perioodidel. Uuriti õpetajate vaimset tervist ja heaolu (VTH). Selgus, et kogu pandeemia ajal oli õpetajate VTH negatiivses languses. Peamiselt mõjutasid seda tööl kogetud ebakindlus, töökoormus, negatiivne ühiskondlik arvamus õpetajatööst, mure teiste heaolu pärast, terviseprobleemid ja mitme rolli samaaegne täitmine (õpetaja on samaaegselt ka lapsevanem). Positiivselt aitasid aga kaasa nende VTH-le sotsiaalne tugi, töö autonoomia ja toimetulekustrateegiad. Õpetajate sõnutsi oli ebakindlus seotud valitsuse koolidele antud juhistega. See tekitas kõrgendatud ärevust ja tähendas, et õpetajad ei saanud oma töökoormust kergesti planeerida, kuna nad ei teadnud, millal ja kuidas muutused võivad toimuda. Kõik õpetajarühmad märkisid, et nende töökoormus aja jooksul suurenes, kuna paralleelselt oli vaja teha veebipõhist tööd lisaks klassiruumis õpetamisele. Samuti lisandus aina täiendavaid puhastusprotseduure, mida oli vaja õppetundide vahel läbi viia. Üks õpetaja kirjeldas: „Iga tunni jaoks pean ma kolima teise klassiruumi, oma asjad üles seadma, puhastama erinevad pinnad, desinfitseerima oma käed. Pean nii palju meeles pidama, et see koormab aju”. Kurnatuse kirjeldused viitavad võimalikele läbipõlemise tunnustele. Üks osalejatest aga tõstis esile kontrasti õpetajate suurenenud töökoormuse ja meedias leviva arusaama vahel, et õpetajad ei tööta: „Töötasin väga palju ja tundub, et see, mida me oleme teinud, pole tegelikult midagi tähendanud”. Meedias ja eriti sotsiaalmeedias kajastatud negatiivne ettekujutus õpetaja elukutse kohta avaldas kahjulikku mõju õpetajate VTH-le. See jättis õpetajates tunde, et nende tööd alahinnatakse ja avalikkus ei usalda neid kui professionaale. Vastuolud õpetajatele esitatavate nõudmiste ja tööressursi vahel tekitasid stressi, ärevust, kurnatust ja tunde õpetaja elukutse mitte väärtustamisest.

Väikse valimi tõttu ei ole uuringutulemusi võimalik üldistada suuremale

õpetajaskonnale. Tulemused peegeldavad konkreetse uuringu osalejate kogemusi, kuid võivad anda siiski vihjeid selle kohta, millised võivad olla teiste õpetajate kogemused.

Eestis läbiviidud Haridusfoorumi uuringu “**Õpilaste, õpetajate ja lastevanemate toimetulek koroonakriisi aegses haridusruumis**” eesmärgiks oli fikseerida haridusprotsessi osapoolte vahetu kogemus toimetulekust väljakutsetega, mida esitas õppeprotsessi järsk üleminek kaugõppele virtuaalkeskkonnas (Lauristin et al., 2020).

Uuring toimus sotsiaalmeedia keskkonnas, kus nädala jooksul koguti vastused 686 õppijalt, 515 lapsevanemalt ja 338 õpetajalt. Uuring selgitas välja, milline on reaalses olukorras õppijate, perede ja õpetajate valmisolek üleminekuks õppija enesejuhtimisel ja digitehnoloogia kasutamisel põhinevale haridusmudelile ning millised võiksid olla selle mudeli rakendamise piirid ja tingimused. Uuringu tulemusel on õpetajate, vanemate ja õpilaste üldine hinnang distantsõppe ajal toimetulekule suhteliselt sarnane: pooled või veidi enam õpilastest tulid ennastjuhtiva õppega hästi toime, veerand kuni kolmandik vajab toimetulekuks olulist individuaalset abi ja iga kuues õpilane ei tulnud üldse toime või oli negatiivselt häälestatud. Õpetajad on probleemidena välja toonud digikeskkondade kirju pildi ja selgete kokkulepete ja reeglite puudumise. Tunda andis ka tehniliste vahendite puudus ja kehv internetiühendus kodudes (Lauristin et al., 2020). Eelneva uuringu tulemused on aluseks uuringule “**Teine koroonakevad õpilaste, õpetajate ja lastevanemate vaates**”, mis valmis 2021. aasta septembris. Tegemist oli distantsõppega toimetuleku uuringuga, mis võtab taaskord fookusesse õppija, õpetaja ja lapsevanema, et kontrollida eelmise uuringu järelduste paikapidavust ning fikseerida uued tendentsid. Uuring lähtus õppijakeskse hariduse kontseptsioonist, et selgitada distantsõppe kogemuste põhjal õpilaste enesejuhtimise arendamise sõlmprobleeme nii distantsõppe kui ka tavaõppes tingimustes, välja uurida distantsõppe mõju kõigi osapoolte vaimsele tervisele ja heaolule ning tuua laiemalt esile distantsõppe õppetunnid virtuaalkeskkondades toimuva õppe jaoks. Üheks eesmärgiks oli hinnata distantsõppe soovitatavust kontaktõppe täienduse või alternatiivina tavatingimustes (Lauristin et al., 2021). Uuringu tulemustest selgus, et õpetajad olid teisel distantsõppe perioodil osavamad õpilaste kaasamises, motiveerimises ja õppe individualiseerimises. Õpetajad ei pidanud distantsõpet ainult ajutiseks lahenduseks, vaid nägid selles võimalust, kuidas selle häid külgi ka tulevikus kasutada.

Eesti kontekstis oluline uuring on ka **“Eriolukorrast tingitud distantsõppe kogemused ja mõju Eesti haridussüsteemile”**. Uuringu eesmärgiks oli “välja selgitada Eesti üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste kogemus distantsõppe läbiviimisel ning kaardistada väljakutsed, head praktikad ja arenguvajadused, mida erinevad osapooled distantsõppe ajal kogesid. Uuringu käigus selgitati välja distantsõpet mõjutavad tegurid indiviidi (koolijuht, õppija, õpetaja, lapsevanem), klassi ning kooli kui organisatsiooni tasandil, mille põhjal pakkuda välja soovitusel erinevatele tasanditele (kool, koolipidaja ja riik), et suurendada Eesti koolide säilenõtkust, valmidust ja võimet kohaneda ootamatutes olukordades” (Tammets et al., 2021, lk 5). Uuringus osales 1270 üldhariduskoolide õpetajat, 1544 üldhariduskoolide õpilast, 2117 lapsevanemat, 160 juhtkonnaliiget. Uuritavad olid viiest koolist, mis valiti välja valimisse sattunud koolide seast nii, et oleks kaetud põhikoolid, keskkoolid, väikesed ja suuremad koolid erinevatest maakondadest. Uuringust selgus, et õpetajatel aitas distantsõppega toime tulla koostöö kolleegidega. Õpetajad, kelle koostöö enda hinnangul kolleegide ja lapsevanematega oli sage, rakendasid enam mitmekülgseid õpetamispraktikaid (Tammets et al., 2021). Uuringu tulemustest võib lugeda, et õpetajad toovad välja vajaduse keskenduda rohkem õpilaste digipädevustele, mis selles distantsõppe olukorras tähelepanuta jäid. Oluliseks peetakse tähelepanu pööramist õpilaste õpioskustele ja õppijaid toetava õppeprotsessi korraldamisele. Leiti, et varasemast olulisem on leida võimalusi, kuidas toetada õpilaste iseseisva töö oskust. Puudust tunti kvaliteetsetest eestikeelsetest videomaterjalidest, teiste tehniliste probleemidena toodi välja kehv internetiühendus ja ebakvaliteetsed seadmed.

Kokkuvõtteks võib öelda, et peamised probleemid, mis distantsõppes ilmnisid, olid: nõrk internetiühendus, puuduvad või ebakvaliteetsed seadmed, puuduvad kvaliteetsed õppematerjalid ja ühtsed kokkulepped digikeskkondade ja distantsõppe läbiviimise osas. Esile tõusid ka õpilaste motivatsiooni ja enesejuhtimise probleemid, õpetajate hüppeliselt suurenenud töökoormus ning õppijate ja õpetajate vaimne tervis. Lahendusena nähakse konkreetsemate plaanide, ettevalmistuste ja kokkulepete tegemist. Distantsõppe positiivsete külgedena saab välja tuua digipädevuste hüppelise tõusu nii õpetajate kui õpilaste seas, tihedama koostöö kolleegide vahel ning õpetajate suurenenud valmisoleku ootamatuteks olukordadeks.

Magistritöö **uurimisprobleemiks** on: kuidas toimus käsitöö ja kodunduse õpetus II ja III kooliastmes distantsõppe perioodidel. Töö **eesmärgiks** on kirjeldada õpetajate kogemusi käsitöö- ja kodunduse aines distantsõppe perioodil ja kogutud info põhjal anda ülevaade, millised olid käsitöö- ja kodunduse õpetajate head praktikad ning millised olid kitsaskohad.

Uurimustöö eesmärgile tuginedes otsime vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Millised on käsitööõpetajate kogemused käsitöö õpetamisel distantsõppe ajal?
2. Missuguseid soovitusi annavad käsitööõpetajad õpetamiseks distantsõppe tingimustes?
3. Millistest õppematerjalidest tundsid käsitöö- ja kodunduse õpetajad puudust?

Metoodika

Käesoleva magistritöö uurimisküsimustele vastuste leidmiseks kasutasime kvalitatiivset uurimismeetodit. Avatud lõpuga küsimustega intervjuu loob võimaluse saada teemast laiem ülevaade ning koguda uut informatsiooni väheuuritud teema kohta.

Valim

Uuringus kasutasime mittetõenäosuslikku valimit ja selle moodustamisel kasutasime ettekavatsetud ja mugavusvalimi moodustamise põhimõtteid (Õunapuu, 2014).

Valimisse kuulusid II ja III kooliastme käsitöö ja kodunduse õpetajad Eestimaa eri paigust, nii maalt kui linnast, väiksematest ja suurematest koolidest. Tegevõpetajate töökogemus varieerus ühest aastast kolmekümne kolme aastani. Uuringus osalemise kriteeriumideks oli töötamine käsitöö ja kodunduse õpetajana ning käsitöö ja kodunduse aine distantsilt õpetamise kogemus.

Õpetajad kutsuti uuringusse e-kirja kaudu, milles tutvustati uuringu teemat ja eesmärki ning anti ülevaade intervjuul jutuks tulevatest alateemadest. Küsimusi intervjuueeritavad ette ei teadnud. Magistritöö eesmärgist lähtuvalt viisime läbi 16 intervjuud. Konfidentsiaalsuse säilitamiseks on uuringus osalenud õpetajate nimed esitatud pseudonüümidena.

Tabel 1. *Uuritavad õpetajad*

Õpetaja	Vanus	Tööstaaž	Piirkond
Marie	55	30	Tartu
Kersti	44	4	Tartu
Kai	43	5	Tartu
Gerda	56	23	Tartu
Triin	26	3	Tartu
Amalia	46	15	Tartu
Paula	56	20	Tartu
Ülle	51	1	Pärnumaa
Sandra	34	8	Tartu
Liia	57	2	Põlvamaa
Kaja	55	33	Tartumaa
Birgit	58	10	Tartumaa
Anu	52	25	Viljandimaa
Kairi	45	1	Tartumaa
Viivi	56	4	Tartumaa
Tiina	50	20	Tartumaa

8 linnakooli, **8** väiksemat asulakooli

Õpetajate keskmine vanus: 49 a

Õpetajate keskmine tööstaaž: 13 a

Andmekogumine

Andmete kogumiseks kasutasime poolstruktureeritud intervjuud, mille käigus küsisime planeeritud järjekorras eelnevalt koostatud küsimusi, aga jätsime võimaluse intervjuerijale vajadusel esitada täiendavaid küsimusi. Intervjuukava (Lisa 1) koostamisel lähtusime töö uurimisküsimustest, teemakohasest kirjandusest ning juhendajate Anu Pink ja Marvi Remmik

soovitustest. Intervjuu oli jaotatud teemaplokkideks, kavas oli kokku 36 küsimust. I osa moodustasid taustaküsimused, II osa põhiküsimused ning III osa soovitused.

Intervjuud viisime läbi 2022. aasta veebruari- ja märtsikuu jooksul. Viisime läbi ka prooviintervjuu, mille järel täiendasime ja kohandasime intervjuukava. Kutse intervjuul osalemiseks saatsime **41** õpetajale, neist **16** andis nõusoleku uuringus osalemiseks. Intervjuudele vastasid peamiselt Tartu ja Tartumaa koolide õpetajad. Intervjuud toimusid valdavalt videokeskkonnas Zoom (<https://www.zoom.us>), kolm intervjuud viisime läbi silmast-silma. Intervjuude pikkus varieerus 16 – 62 minutini.

Enne intervjuu algust tutvustasime intervjuueeritavatele uuringu eesmärki ning teemat. Andsime ettekujutuse intervjuu eeldatavast pikkusest ning küsisime luba intervjuu salvestamiseks. Kinnitasime intervjuueeritavatele, et nende isik jääb anonüümseks ning kogutud andmeid analüüsitakse vaid käesoleva uurimuse tarbeks.

Uuringu valiidsuse suurendamiseks toimus pidev koostöö kaasuurijaga igas etapis, toimusid arutelud, vahetasime materjali ning diskuteerisime tulemuste üle.

Andmeanalüüs

Kuna antud teemat on veel vähe uuritud, siis valisime kogutud andmete analüüsiks kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodi. Nimetatud meetod annab uuritavast teemast ülevaatliku ja laiema pildi (Kalmus et al., 2015).

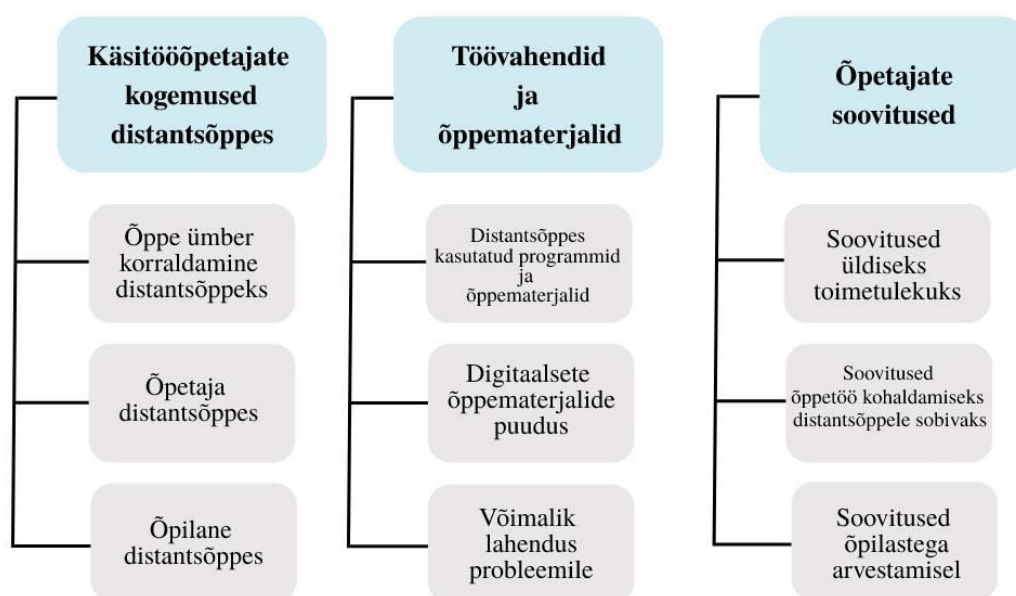
Andmete analüüsimise esimeseks etapiks oli intervjuude täies mahus transkribeerimine. Helifailide transkribeerimisel kasutasime Tallinna Tehnikaülikooli Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia laboratooriumis välja töötatud tehnoloogiat ja mudeleid (Alumäe et al., 2018). Nimetatud kõnetuvastustehnoloogia on täisautomaatne, mis tagab intervjuueeritavate anonüümsuse ja andmete kaitse.

Kui intervjuud olid läbinud kõnetuvastuse, järgnes sellele intervjuude korduv ülekuulamine ning tekstis vajalike paranduste tegemine. Intervjuude ülekuulamisele ja paranduste sisse viimisele kulus umbes **21** tundi. Läbi viidud intervjuude transkribeeritud tekste oli kokku **113** lehekülge, helifaile oli kokku **8,5** tunni jagu.

Andmete analüüsimise teiseks etapiks oli andmete analüüs kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodil. Selleks kasutasime andmeanalüüsi tarkvara QCMap, mis võimaldab

analüüsida kõiki intervjuusid koos. Sisestasime kuueteistkümne intervjuu tekstifailid ja uurimisküsimused ning andsime tähenduslikele üksustele koodid, millest moodustasime üheksa alamkategoriat ja kolm peakategoriat. Kasutasime QCAmap'i võimalust kaaskodeerimiseks ning määrasime esimese uurimisküsimuse koodid ühiselt.

Joonis 1. Peakategoriad alamkategoriatega

Tulemused

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida käsitöö ja kodunduse õpetajate kogemusi distantsõppes. Uuriti, kuidas keerulistes oludes toime tuldi, mida kogetust edaspidi käsitöö õpetamisel kasutada saab ning millised on puudujäägid distantsõppeks sobilike õppematerjalide osas.

Õpetajatega läbiviidud intervjuude analüüsi järel moodustus kolm peakategoriat:

1) käsitööõpetajate kogemused; 2) töövahendid ja õppematerjalid; 3) õpetajate soovitusel. Järgnevalt toome välja peakategoriate kaupa tulemused, millele lisame alamkategoriat ning väljavõtted tsitaatidena õpetajate intervjuudes. Tsitaate on keeleliselt toimetatud ning need eristuvad tekstist kaldkirjaga.

Käsitööõpetajate kogemused distantsõppes

Käsitööõpetajate kogemuste kategoriseerimisel tekkis kolm kategooriat: 1) õppe ümber korraldamine distantsõppeks; 2) õpetaja distantsõppes; 3) õpilane distantsõppes. Kõikides kategooriates toome välja nii positiivseid kui negatiivseid muutuseid, mida distantsõpe asjaosalistele endaga kaasa tõi.

Õppe ümber korraldamine distantsõppeks

Lähiõppe ümberkorraldamine distantsõppeks tähendas suuri muutusi nii õpilaste kui õpetajate jaoks. Tööplaanid vaadati üle, välja jäeti tehnikad ja ülesanded, mis eeldasid kontaktõpet või spetsiifiliste töövahendite hankimist.

„Ma jätsin ära teemad, mida ei saanud distantsõppes läbi viia, mis eeldasid nagu materjalide olemasolu, esimesel perioodil teatavasti poodi ei saanud. Õmblemise teema jätsin ära.“ (Viivi)

Õmblemine oli üks enim nimetud tööliikidest, mis distantsõppel programmist välja jäeti. Käsitööteemasid asendati distantsõppe perioodidel tihti kodundusega, mille alateemad on ka kodu korrashoid ja rõivaste hooldus. Need olid teemad, mida sai läbi viia kodus olemas olevate töövahendite ja materjalidega.

„Kui meil praegu parasjagu ongi õmblemine tulemas ja peaks nüüd distantsõpe tulema, siis ma panen mingid muud tegevused ilmselt, ikkagi kodundusega seotud. Et koristamine või kokkamine, nii on kõige lihtsam neil.“ (Kai)

Enamik intervjuueeritavatest kinnitas, et nad püüdsid ka distantsõppe ajal hoida tunniplaanijärgset rütmi ning säilitasid õpilastega regulaarse kontakti veebitundide näol.

„Iganädalaselt, iga nädal ikka täpselt meil oli täiesti tunniplaani alusel.“ (Sandra) jäi neil veebitundide läbiviimine puudulike digipädevuste taha.

„Mina lasin teha iseseisvat tööd mina nendega veebitundi ei teinudki.“ (Ülle)

Väheste digioskuste probleemi lahendasid õpetajad erinevalt. Mõned osalesid veebikoolitustel, õppisid kolleegidelt või iseseisvalt, teised jäid juba varem sisse töötatud süsteemidele truuks.

„No minul oli Stuudiumis kõik asjad Teras ehk siis Stuudiumi kasutamine, võimalikult kõik, mis tollel hetkel pakuti, neid on järjest juurde tulnud. Mina tegin kõik asjad Stuudiumi kaudu, kõik need oskused. Mis seal Stuudiumis olid, Tera kasutamine ja kõik asjad.” (Kaja)

Õpetajate kogemus ütleb, et tööüritmi ja töömahu optimaalsena hoidmiseks tuli leida lihtne süsteem. See tähendab seda, et õpetaja oli enda jaoks loonud süsteemi, kuidas ja millal ta õpilasi hindab, millise intervalliga ja millal toimuvad kohtumised ekraani vahendusel ning milliseid konkreetseid keskkondi selleks kasutatakse.

„Ma ise hoidsin küll hästi lihtsat joont. Ja põhiliselt viisin Zoom-i tunde läbi.“ (Viivi) Olulisena tuuakse välja kooli toetust. Õpetajad tundsid ennast kindlamana, kui kool kehtestas ühtse süsteemi, mida kõik õpetajad järgisid. Tööplaani kohaldamisel lähtusid õpetajad enda kogemusest ning väga paljus enda õpilastest. Seejuures tuli kasuks õpilaste koduse olukorra tundmine, sest ka sellega oli tarvis arvestada.

„Kohendasime küll. Mõtlesime läbi, kuidas ta saab viia läbi seda ülesannet seal kodus, aga me teemat ei muutnud.“ (Kersti)

Üldiselt võib öelda, et õpetajad leidsid loovaid lahendusi käsitöö ja kodunduse õpetamiseks distantsilt. Teatud määral eemalduti tavapärasest programmist ning kohati jäi õppekava täitmata, aga distantsõppega kaasnenud uuendused rikastasid käsitöö ja kodunduse õpet olulisel määral. Kasutati aineülest lõimingut, viidi läbi väiksemahulisi projekte ning katsetati digitaalsete keskkondade kasutamist. Õpetamisele läheneti loomingulisemalt ja pisut teise nurga alt võrreldes kontaktõppega.

„...kui kontakttunnis sa paned rõhku käelisele oskusele, aga distantsõppes said panna õpilasi analüüsima ja panna ka teatud teemasid otsima, mingeid materjale ja andsite ette mingid teatud kriteeriumid ja seda sa nagunii väga klassis tunnis ei tee igapäevaselt.“ (Kersti)

Kahjuks ei olnud distantsõppes võimalik läbi viia paaris- ja rühmatöid, mis kontaktõppes on näiteks kodunduse õpetamisel olulisel kohal. Ka õpilaste motivatsioon on kaaslastega töötades üldiselt kõrgem.

Õpetaja distantsõppes

Õpetajatega läbi viidud intervjuudes on tajutavad teatud stressinoodid. Õpetajad töötasid suurema koormusega kui varem ning puutusid kokku olukordade ja probleemidega, millega klassiruumis harilikult tegelema ei pea. Vaatamata sellele näevad õpetajad distantsõppes ka positiivseid külgi, ühena neist võimalust enesearenguks.

„No minule see meeldis, selles mõttes see distantsõppe kogemus väga, et esiteks suurenes meie kõikide digipädevus. Et enesearengu seisukohast sa olidki sunnitud arenema, tahad või ei taha. Selleks, et uutes oludes nagu hästi toime tulla, sa pididki rakendama mingisuguseid uusi lähenemisi, mingisuguseid uusi võtteid ja õppima seeläbi midagi juurde.“ (Viivi)

Uute olukordadega kohanemine, uutmoodi probleemide ja murede lahendamine, õpetamise ümber mõtestamine, selle kõigega tuli tegeleda. Kuna õpe toimus interneti vahendusel, siis kõige enam arenesid oskused, mis puudutasid digivahendite ja interneti kasutamist.

„No need digitaalsed oskused võib-olla kõige rohkem arenesid, et sa ise otsisid ja leidsid, sest sul ei olnud lihtsat varianti, et kuidas tõhusamalt ja kiiremalt oma asju edasi anda.“ (Kersti)

Osade õpetajate silmis oli distantsõppe midagi sellist, millest ollakse ammu mõelnud ning mis võiks olla osa hariduse omandamisest. Välja tuuakse distantsõppe positiivne mõju ennastjuhtiva õpilase kujunemisele.

„Mina õpetaja olen väga rahul, et see on üks COVIDi positiivne külg. Ta sundis lõpuks ometi koolid tegema seda ja ma väga loodan, et see jääb, et distantsõppe tuli, et jääda mingil kujul. Siis ka, kui pandeemiat ei ole. Ma olen selles mõttes väga õnnelik. Ma olen väga rahul, tõesti. Minu unistus on see, et ühel hetkel võib-olla ongi nii, et nädalas üks päev ongi nii, et me õpimegi kõik distantsilt ja see on väga toetav isejuhtiva õppija jaoks.“ (Kaja)

Murekohtadena toovad käsitööõpetajad välja mure õpilaste pärast, kellega distantsõppe jooksul kontakti ei saadud. Töömahu kasv, töö ja vaba aja üheks sulandumine tekitas samuti probleeme ja stressi.

„Jah, et ütleme, võib-olla esimesel aastal läks kindlasti täiesti segamini see töö ja vaba aeg. (Sandra)

„Mul olid päevad pikad, sest ma tegin neid tööjuhendeid õpilastele /.../ tööpäev algas mul seitse, pool kaheksa hommikul ja lõpetasin kaksteist, üks. Vahel kell kaks, kolm. (Gerda)

Üheks suuremaks probleemkohaks oli distantsõppeks sobivate õppematerjalide puudumine. Materjale asuti internetist otsima, tõlkima ja sobivaks kohandama, tehti ka algusest lõpuni ise. Õppematerjali koostamine oli õpetajate jaoks väljakutse. Juhend pidi olema täpne, keeleliselt korrektne ja piisavalt informatiivne. Ülesanne pidi olema aga selline, mis ärataks õpilases huvi ning oleks teostatav koduste töövahendite ja materjalidega.

„No ikka väljakutse, jah. Kuidas lahendada probleemid. Kuidas koostada tööjuhendid niimoodi, et õpilane saaks aru, et oleks tulemus oleks selline, nagu mina seda ette kujutan ja tahan. Et ikka midagi õpiks, et ei oleks liiga lihtne ka, ei ole ka nii raske, nii keeruline, et õpilane ei tahaks seda teha.“ (Birgit)

Juhendite koostamine tekitas hüppelise töömahu kasvu. Õpetajad tajusid selgelt, et piir tööaja ja puhkeaja vahel hägustus.

„Et või üks asi on sobivate materjalide otsimine, siis on mingeid asju tõlkida, mingeid asju kokku panna, kompaktsemaks teha. Et see oli nii suur töömaht tegelikult ja siis läks ajaarvestus nagu täiesti segamini, et see oli tegelikult nagu päris raske, et noh, ma ei tea, arvutis istumist ikka seitse päeva nädalas. Enam ei saanud aru, mis päev on, et selles mõttes vahet ei olnud nagu, et kas on nädalavahetus. Ei olnud sellist hetke, et nüüd on vaba aeg, et nüüd ei tegele sellega.“ (Sandra)

Õpetajate enda loodud või kohandatud materjalidest tekkis distantsõppe jooksul mahukas ülesannete kogu. Enamus intervjuueeritavaid kinnitas, et on kasutatud materjalid mingil kujul talletanud, et neid saaks uuesti kasutada. Välja toodi ka seda, et distantsõppes välja töötatud materjale ning ülesandeid kasutatakse praegu kontaktõppes.

„Mul on kõik need tunnid nagu ühes failis ja siit ma siis saaksin siis kohe võtta ja panna talle selle, ma ei pea seda videot hakkama uuesti otsima. (Birgit)

Materjalikogu annab õpetajatele teatud kindlustunde, et järgnevatel võimalikel distantsõppe perioodidel on, mida kasutada. Õpetajad kinnitasid, et on valmis vajadusel veel käsitööd ja kodundust distantsilt õpetama.

Täna ma olen igati valmis, mul on pea kõikide teemade kohta tööjuhendid olemas.“ (Gerda)

Üldiselt olid intervjuudel osalenud õpetajad distantsõppe osas positiivselt meelestatud, väga suuri psühholoogilise probleeme välja ei toodud. Üks õpetaja vajas siiski pärast distantsõppe perioodi psühholoogi ja teine õpetaja füsioterapeudi abi, et ennast jälle hästi tunda.

„Olen aru saanud et ei ole olemas olukordi, mida käsitööõpetajad ei suuda lahendada.“ (Kersti)

Õpilane distantsõppes

Õpilastega me intervjuusid läbi ei viinud, seega saame kirjeldada õpilast distantsõppes läbi aineõpetaja kogemuse. Viiruslainete ajal oli tõenäoline, et terve pere viibis kodus. Sellest tulenevalt võis õpilasel tekkida probleeme riistvara ja internetikvaliteediga, aga ka privaatsusega. Intervjuudes kinnitasid õpetajad, et juhul kui tekkis seadmega (arvuti, kaamera, mikrofoni) probleem, siis kool reageeris ning võimaldas selle õpilasele, et laps saaks õppetöös osaleda.

„Enamusel olid kõik kenasti vahendid olemas, aga oli lapsi, kellel vahepeal läks katki midagi või kellelgi oli midagi puudu. IT- tehnoloog koolis jagas neid vahendeid (Kersti)

Olenevalt piirkonnast tekkis aeg-ajalt probleeme internetiga. Ühenduse kvaliteeti mõjutas kasutajate arv perekonnas. Aeg-ajalt oli probleeme veebiõppes osalemisega, kaamera või mikrofoni kasutamisega just interneti kvaliteedist tulenevatel põhjustel.

„No see internet hangus, et kui kogu pere oli kodus, ka vanemad, et siis vahel lapsed kirjutasid veebitundi sinna kõrvale, et ma ei saa kaamerat panna /.../.“ (Gerda)

Üheks levinumaks tehniliseks probleemkohaks kujunes see, et õpilased püüdsid veebitundides osaleda arvutite asemel mobiiltelefonidega.

„Hakkama püüti saada telefonides töötades, kuigi töölehti polnud võimalik tihti telefonidega avada ja täita. Ta saab telefoniga seal selle tunni enda arust vaadatud, aga siis selgus, et mõnel on seal, see vana Apple ja siis ei saanud seal midagi avada, mingit töölehte ja no ikka selliseid probleeme, kellel ei tööta kaamera ja kellel ei tööta vahepeal mikrofoni ja ikka juhtus.“ (Anu)

Õpilased olid tehnilistes teemades üldiselt pädevad ning kiired õppijad. Õpetajad kinnitavad, et distantsõppe perioodidel arenesid õpilaste digipädevused hüppeliselt.

„Tehnikaid ja mingeid uusi keskkondi võtavad nad kiiresti omaks, aga just selline oma aja planeerimine, ennastjuhtivus ja selline tähelepanu, et sellega rohkem probleeme.“
(Sandra)

Intervjueritavad märkisid, et õpilaste puhul oli märgata teatud motivatsioonilangust ning keerulisema ülesande puhul andsid õpilased distantsõppes lihtsamini alla.

„Kui klassis teised ka teevad, kuidagi on rohkem sellist, et sa näed mingeid lähedaid ideid, mis teistel on, see ka võib-olla muidugi motiveerib. Aga kui sa pead täitsa ise kõik algusest lõpuni välja mõtlema ja planeerima seal, siis ei mõju tegelikult motiveerivalt.“ (Sandra)

Motivatsioonilanguse ühe põhjusena tuuakse välja veel ülesannete kuhjumine. Osade õpilaste jaoks oli keeruline tööjuhenditest aru saamine. Probleeme esines aja planeerimisega. Selgus, et õpilased ei ole piisavalt ennastjuhtivad, et suurepäraselt iseseisva õppimisega toime tulla. Õpetajad märgivad, et üldistada ei saa, osadele õpilastele aga distantsõpe väga sobis.

„Oleneb väga õpilasest, et ma arvan, et on väga palju neid ka, kellel on see arendanud just sellist enda ajaplaneerimise oskust ja iseseisvust, sest et tegelikult kooli tagasi tulles ka osad õpilased ütlesid, et neile väga sobis see, et saabki hommikul hiljem ärgata, saab ise valida, mida teeb esimesena. Mõnes mõttes koolipäev annab ju täpselt nagu ette, et sa pead nüüd sellel hetkel keskenduma sellele, aga võib-olla ta tahaks hoopis hommikul liigutada ennast ja teha kehalise tunni esimesena ära ja siis teha muid asju, et osadele see sobis.“ (Sandra)

Distantsõppe positiivsete külgedena lisaks digipädevuste tõusule märgitakse, et õpilaste ajaplaneerimisoskus paranes. Tekkis arusaam, et enda päeva on võimalik ise kujundada. Aega jäi hobidega tegelemiseks ning rohkem aega sai veeta perega.

„No seda kindlasti, osadele ta ju sobis, üks ole, ta tegi selle kiirelt ära, mis tal oli antud, ülejäänud aeg oli tema oma, eksole. Eks see on ka individuaalne, õpilased on ju erinevad.“ (Anu)

Õpetajad kinnitavad, et neil tekkis distantsõppe perioodide järel õpilaste osas suurem mõistmine. Veelgi enam püütakse arvestada õpilaste võimaluste ja koduse olukorraga, teatud mõttes on distantsõpe õpilast ja õpetajat lähendanud. Osad õpetajad tõid ka intervjuudes välja, et õpilased on rohkem kooli, kontakttunde ja õpetajat hindama hakanud.

Töövahendid ja õppematerjalid

Käsitööõpetaja juhindub enda töö planeerimisel riiklikust õppekavast. Õppekavale vastavate käsitöö ja kodunduse õpikutena on koolides peamiselt kasutusel Saara kirjastuses ilmunud raamatud “Kudumine”, “Heegeldamine”, “Õmblemine” ja “Tikkimine. Väike Rahvarõivaõpetus”.

Käsitööõpetajate kogemus näitab, et nendest suurepärareset õpikutest oli distantsõppel vähe kasu, sest õpikuid on koolides vähe. Neid kasutakse küll klassiruumis, aga üldjuhul õpilastele koju kaasa ei anta. Distantsõppel ei jäänud õpetajatel muud üle, kui õpikuid ümber pildistada või skaneerida, et nendele toetudes digitaalseid tööjuhendeid koostada.

“Kõik need õpikud, mis on siin Anu Pink andnud välja, võtsime päris palju materjali aluseks. Lihtsalt ei ole digitaalversiooni.” (Kersti)

Distantsõppes kasutatud programmid ja õppematerjalid

Uurisime käsitöö ja kodunduse õpetajatelt nende kogemuse kohta erinevate programmide ja õppematerjalidega. Küsisime, milliseid programme käsitöö ja kodunduse õpetamiseks kasutati, millised olid varasemast tuttavad ning milliseid programme lisaks õpiti kasutama.

Peamine programm, mida nimetati, oli videokõnede läbiviimiseks mõeldud Zoom. Sellega olid kokku puutunud enamus intervjuueeritavatest. Veebitundide läbiviimiseks kasutati ka Google Meet keskkonda. Tööjuhendite koostamisel piirduti üldiselt tekstitöötlusprogrammidega, aga kasutati ka Canva keskkonda. Töölehti ilmestati videolinkidega. Juhendites kasutatud videod pärinesid enamasti keskkonnast Youtube. Tööjuhendid ja ülesanded koondati Stuudiumi Tera kaustadesse, Google Classroom keskkonda või Google Drive keskkonda.

„No minul olid Stuudiumis kõik asjad, Teras.“ (Kaja)

Tagasisidestamiseks ja näituste tegemiseks kasutati ühe võimalusena Padlet- keskkonda, nimetati ka Stuudiumi Tera ja Google Drive keskkonda. Teadmiste kontrolli ja teema kinnistamist viidi läbi keskkondades Quizziz ja LearningApps. Tööjuhendeid, materjale ja inspiratsiooni otsiti peamiselt internetist läbi Google otsingumootori, aga kasutati ka keskkondi Youtube, E-koolikott, Pinterest, lisaks erinevad sotsiaalmeediagrupid Facebookis.

“Eks see üks leiutamise aeg oli. Palju aega läks veebis sorimisele, mida ja kuidas üldse midagi teha. (Marie)

Õppematerjalide osas nimetasid õpetajad E-koolikotis leiduvaid töölehti. Paljud intervjuueeritavad kasutasid käsitöötehnikate õppimise ilmestamiseks videoid YouTube keskkonnast, nimetati ka Saara kudumiskooli videoid.

Digitaalsete õppematerjalide puudus

Õpetajatega läbiviidud intervjuudest joonistus selgelt välja käsitöö- ja kodunduse õpetamiseks mõeldud kaasaegsete õppematerjalide puudus.

“No ei ole ju, tegelikult ei ole neid kõiki materjale ei käsitöö ega kodunduse kohta. Sellist süsteemset, üks ole, mis täiesti nagu õppekavaga ühilduks, et ma tahaks seda kasutada.” (Anu)

Õpetajad toovad paralleele teiste õppekavas olevate õppeainetega, millel on õpikud, töövihikud ja digitaalsed õppematerjalid olemas. Käsitööõpetajad hindavad enda autonoomsust aine õpetamisel, kuid igatsevad ka baastehnikate kogu, mida oleks võimalik kasutada nii klassis kui kodus ning millele oleks vajadusel võimalik toetuda.

“Õigupoolest võiks ikkagi olla mingid baasmaterjalid olemas ja mitte, et ma neid otsin või kuidagi, et see võiks käia elementaarselt selle õpiku, mida enam ei ole, kudumisõpikut ei olegi kordustrukki välja antud, eksju, samas meil on baasoskused ainekavas olemas. Et mille järgi ma tegelikult peaksin õpetama, et võiks ollagi, et ma ei pea neid otsima või tundma mingeid väga spetsiifilisi asju, et vat on kas kooliastmete kaupa, et seal ongi see meie sisemine vangerdamine lubatud. Aga, et on olemas baasasjad, et sellest ma tunnen küll tegelikult puudust.” (Tiina)

Distantsõppes tõusis kõikide õpetajate töömaht, aga oskusainete õpetajad olid selle võrra kehvas olukorras, et õppematerjale tuli hakata ise koostama või internetist otsima ning endale ja õpilastele sobivaks kohandama.

“Et mina ise pidin nagu kõik selle looma kui mingit teemat hakkasin käsitlema, et tegelikult ma ei tea, et käsitöös oleks kuskil selline süstematiseeritud materjal kas siis noh, ütleme nagu teemat ja noh, et kudumine-heegeldamine või siis klassiti kuidagi, et tegelikult oleks vaja. Täiesti, kohe laias mõttes. Sest meil ei ole nagu sellist süstematiseeritud materjali.” (Kaja)

Käsitöö ja kodunduse õpetamiseks vajalike õppematerjalide vähesust on kogetud ka varem, kuid distantsõpe tõi õppematerjalide puuduse esile teravamalt kui kunagi varem.

Intervjueeritud õpetajad olid kriitilised veebis leiduvate õppematerjalide kvaliteedi ja sisu suhtes.

“Ja neid on niivõrd vähe tegelikult, et tegelikult need noh, on selliseid üksikuid, mida need entusiastid õpetajad võib-olla on teinud ja postitanud, aga ka nende suhtes ma olen üsna kriitiline, et ma nagu ei anna õpilastele materjali, kus seal on võib-olla keelevead sees ja võib-olla muid vigu, et ma nagu eelistan ise teha, kui ma teen.”

(Anu)

Internetist loodeti leida õppetööks sobivaid näitlikustavaid materjale, kuid tihti selgus, et sobivat juhendit või fotot siiski ei leidu.

“Ma lootsin, et ma saan internetiallikatele toetuda, näiteks fotosid otsida, aga mõne asjaga tuli välja, et ikkagi ise pidin tegema. Ja noh, see võtab ikkagi päris palju aega.” (Triin)

Peamiselt otsitigi tuge internetist, juba varem tuttavatelt veebisaitidelt nagu Pinterest või Youtube, aga ka sotsiaalmeediast. Grupp, mida mitmel korral mainiti, oli Facebookis olev “Käsitöö-, kodunduse ja tehnoloogia õpetajad koduõppel toeks”.

“Väga abiks oli just “Käsitöö-, kodunduse ja tehnoloogia õpetajad koduõppel toeks” Facebooki leht, mis siis kohe tehti kahe tuhande kahekümnendal aastal. Seal sain palju, kohandasin endale vahest.” (Birgit)

Mis puudutab sotsiaalmeediat, siis õpetajate arvamused sealsete gruppide kasulikkuse kohta lahknevad. Ühed peavad sarnaseid grappe olulisteks inspiratsiooniallikateks, teised aga neist tuge ei leia.

“Mingi hetk tekkisid siuksed Facebooki grupid ka õpetajatele, aga mina ise ei tunne, et ma oleks väga tuge saanud, seal käivad nagu läbi mingid ülesanded küll, aga seda infot on nii palju, et võib-olla mingil hetkel ma näen seal, et keegi jagab mingit lahendat asja. Mul tollel hetkel ei ole seda vaja, näiteks ei sobi mulle praegu ja pärast on neid nii raske leida üles või seda infot tuleb nii palju peale, et sa juba unustad ära. Need küll tekkisid justkui õpetajale toeks, aga ma ise ei tunne, et ma väga oleks saanud sealt tuge.” (Sandra)

Üksikutel juhtudel jäi õppematerjalide otsimine ja kasutamine ka puudulike digipädevuste taha. Paaril juhul toodi välja, et õpetaja ei vajanudki distantsõppe läbiviimiseks lisamaterjale või tuge.

“Ma ei oskagi öelda, et oleks millestki puudust tundnud. Et kui otsida, leiab kõike ausalt öelda.” (Birgit)

Õppematerjalide loomise, eriti video loomise juures toodi takistavate teguritena välja oskuste puudust, kaamera ja tingimuste puudumist kvaliteetsete videote loomiseks. Kuna õpetajate töömaht võrreldes lähiõppega oli suurem, siis ühe põhjusena, miks videote või muude põhjalike tööjuhendite loomiseni ei jõutud, toodi välja ka ajapuudus.

Videote tehnilisest poolest rääkides läksid intervjueeritavate arvamused lahku. Osad sooviksid õppevideoid, millel on selge eestikeelne ja rahulik selgitus tööprotsessist, teised sooviksid aga ise selgitada ning eelistaksid ilma helita videoid. Igal juhul peaksid videod olema kaasaegsed, kaasahaaravad ning kvaliteetsed.

“Asi paraneb. Nüüd on eestikeelseid õppevideoid palju juurde tekkinud.” (Marie) Viimasel kahel õppeaastal on tavapäraseks saanud see, et aeg-ajalt on õpilased või õpetaja ise kodus isolatsioonis. Selleks, et õppetöö ei kannataks, kasutavad õpetajad erinevaid võimalusi ja lahendusi.

“Minul on olnud eesmärk, et mul peab olema õppematerjal ikkagi veebis olemas. Et isegi kui õpilane läheb kauemaks perioodiks ära või ta kodus, siis ta saab seda vaadata ja vanem saab ka tutvuda.” (Kersti)

Kuidas distantsõppel olevat õpilast toetada, määrab kool. Otsene riiklik juhend selle kohta puudub. Ka sel puhul peab õpetaja ise leidma sobiva lahenduse, et õpe toimuks ja õpilane oleks toetatud.

Võimalik lahendus probleemile- veebipõhine õppematerjalide kogu

Intervjuudest ilmnes, et käsitöö ja kodunduse õppematerjale nähakse süstematiseeritud õppematerjali koguna. Juhiseid tehnikate õppimiseks oodatakse pigem kvaliteetsete videotena, aga ka töölehtede ja samm-sammuliste juhenditena. Ühel korral mainiti ka teemakohaseid esitlusi.

“No ma arvan, et ikkagi mingisugused videojuhised põhitehnikate kohta, et kus näidataksegi kõik rahulikult ette. Neid nagu on, aga nad on võib-olla aegunud või võiks olla kuidagi värskemad” (Sandra)

“...vahel oleks tahtnud just neid korrektseid videosid laste jaoks, et nendest ma tundsin puudust.” (Gerda)

“Tundsin puudust sellistest samm-sammult õppevideotest, et no näiteks lambast lõngaks.” (Viivi)

Õpetajate sõnul võiksid digitaalselt kasutatavad õppematerjalid olla kategoriseeritud teemade või kooliastmete kaupa ning peaksid olema vastavuses riikliku õppekavaga.

“Tundsin puudust sellest, et mul võiks olla kuskil digiõppematerjalid, mille ma vastavalt teemale lahti võtan, mis on riiklikus õppekavas.” (Kersti)

Konkreetsetest käsitöötehnikatest rääkides toodi kõige enam välja tikkimist, mille puhul tunti puudust kvaliteetsetest õppevideotest.

“Kuigi näiteks nüüd ütleme lilltikandi või selle madalpiste, mähkpiste tikandi puhul, noh ikkagi väga head ei leidnudki, et on siuke kombineeritud juhend tervikuna, aga seda algajale täpselt, et see nüüd see nõelasuund ja kuidas sa jälgid ja seesama piste pikkus näiteks. Et kõik oleks väga lühidalt ja selgelt ära mainitud. Et seal ma ei leidnudki päris head.” (Tiina)

Heegeldamise ja kudumise puhul on olukord parem. Leidus videojuhiseid ja õpetusi, abiks oli Saara kirjastuse kudumiskool. Mitmel korral mainiti Kristiin Sidoki kvaliteetseid videojuhendeid, mis on Youtube-is vabalt kättesaadavad.

“Kristiin Sidoki asjad, mul tulevad meelde, mis on sellised kõige kvaliteetsemad, aga hetkel on neid hästi vähe.” (Kaja)

Kodunduse teemade puhul selgus intervjuudest, et õppematerjale leidis, kuid need kombineeriti tihti erinevatest allikatest ning kohandati ise õpilastele sobivaks.

“Need, videod on küll mõeldud puhastusteenindajatele, aga siis ma küsisin luba selle Vileda kohta, kuna temal olid siuksed hästi lühikesed ja selged videod, et noh, näiteks kuidas lappi kokku voltida ja kuidas niisutada...” (Gerda)

Professionaalide ja loominguliste inimestena asusid käsitööõpetajad ise puuduse ilmnemisel vajalikke õppematerjale looma. Kõik õpetajad tõid välja selle, et nad on õpilaste toetamiseks loonud kas töölehti, ristsõnu, mänge, videoid või muud sellist.

Intervjuudest jäi kõlama, et ühtsest riiklikule õppekavale vastavast käsitöö- ja kodunduse õppematerjalide pangast tuntakse väga puudust. Õpetajad peavad internetist materjalide otsimist ja kombineerimist võimalikuks, kuid tülikaks ja ajakulukaks. Kvaliteetne materjalide kogu aitaks aega optimeerida ning võimaldaks keskendumist õpetamisele ja õpilasele.

Käesoleva magistritöö valmimise ajal saime infot, et Saara kirjastuses on peagi ilmumas uus digitoega kudumisõpik. Õpik on sarnaselt varasematele õpikutele teemapõhine, kasutatav erinevates kooliastmetes. Uuendusena on õpikus QR-koodid, mis on otseteeks abistavate videojuhiseni. Raamatut toetab vabalt kasutatavate videojuhistega veebileht, kust leiab töövõtete juheideid ka vasakukäelistele. Raamat ei ole veel täielik ja selle täpne ilmumisaeg ei ole teada.

Õpetajate soovitused

Üheks uurimisküsimuseks oli “Missuguseid soovitusi annavad käsitööõpetajad õpetamiseks distantsõppe tingimustes?” Intervjuusid analüüsid tekkis kolm alamkategoriat, milleks olid soovitused üldiseks toimetulekuks, soovitused õpilastega arvestamisel ning soovitused õppetöö kohaldamiseks distantsõppele sobivaks.

Soovitused üldiseks toimetulekuks

Kahel järjestikul õppeaastal kogetud distantsõpe mõjus õpetajatele kurnavalt. Töömaht oli suur ning osa õpetajaid olid hädas ajaplaneerimise ning neist endist mitte olevate takistustega. Positiivse küljena saab välja tuua selle, et mugavustsoonist välja astumine avas käsitöö õpetamisele uue vaatenurga. Selleks, et järgmistel distantsõppe perioodidel edukamalt läheks, tegid õpetajad erinevaid tähelepanekuid ja järeldusi.

“Tuleb leida hea mõte, millega tegemist alustada.” (Amalia)

Õpetajad kasutasid varasemaid kogemusi ning kohandasid olemasolevaid ressursse vastavalt olukorrale ümber. Mitmed intervjuueeritavad tõid välja selle, et distantsõpe on uus reaalsus, millega tuleb kohaneda.

“Väga soovitan distantsõpet avasüli vastu võtta või e-õppepäevi vastu võtta ja suhtuda nendesse täie tõsidusega.” (Kaja)

“Soovitan seda, mis endale, et mitte raisata aega, vaid kiirelt teadvustada, et mis need kogemused on, mis me saime varasemast distantsõppes ja tugineda nendele headele kogemustele, mitte kinni jääda negatiivses, vaid teadvustada, et see on uus reaalsus ja tegutseda.” (Viivi)

Et hoida tööritmi ning kontakti õpilastega, soovitavad õpetajad aeg-ajalt läbi viia veebitunde, kus kõik koos reaalajas midagi näiteks meisterdavad. Nii on lihtsam õpilasi motiveerida ning vajadusel kohe tuge pakkuda.

“Ise julgelt proovida, et noh, näiteks minul see kogemus sellega koos tegid nagu samal ajal, et see on nagu väga tore, et nagu katsetada, mis toimib, mis ei toimi.” (Sandra)

Õpetajad leiavad, et veebitunnid, ükskõik millise pikkusega, on olulised õpilastega kontakti hoidmisel. Peamine on hoida järjepidevust. Õpetajate üks peamine mure distantsõppel oli kontakti kadumine õpilasega. Üldist laadi soovitusi anti veel, näiteks soovitus ratsionaalselt mõelda ja säästa end läbipõlemisest. Nimetati ka erinevaid viise, kuidas keerukate olukordadega toime tulla.

“Väga kannatlik ja rahulik peab olema, see aita kedagi, kui endast välja lähed.” (Triin)

Ühe soovitusena nimetati ajaplaneerimise strateegiate kasutamist ning seda, et enda tööd peab varakult ette planeerima, sest veebitunni ettevalmistus võtab mõnevõrra rohkem aega.

Soovitused õpilastega arvestamisel

Õpilastega arvestamise osas avasid õpetajad mitu erinevat vaatenurka. Näiteks peredes, kus distantsõppes soovis osa võtta mitu last, tekkis probleem interneti kvaliteedi ning privaatsusega. Maapiirkondades elavad lapsed ei pääsenud poodi töövahendeid ja materjale varuma, kodused majanduslikult erinevad olud seadsid piirid töövahendite ja materjalide hankimisele. Õpetajad suunasid oskuslikult õpilasi alternatiive leidma, töövahendite ja materjalide osas prooviti taaskasutust ning õpe kohandati ümber vastavalt õpilase võimalustele. Arvestada tuli ka tõsiasjaga, et osadele õpilastele lihtsalt ei sobinud distantsõpe.

“Kõikidele lastele ei sobi see distantsõpe. Ja kui, siis võiks midagi sihkest lihtsat teha, tõesti ülilihtsaid asju, et ei pea mingeid keerulisi asju tegema.” (Gerda)

Õpilastele ülesandeid ja tööjuhendeid koostades pidi õpetaja arvestama mitmete asjaoludega, millele tavaõppes tähelepanu pöörama ei pea. Teravalt tuli esile käsitöö ja kodunduse õppes kasutatavate materjalide ja töövahendite aspekt. Üldine suund õpetajate seas oli see, et materjalide osas anti õpilastele vabad käed.

“Ma püüdsin küll arvestada sellega, et mida võiks kodus olla, siis olid ju kõik poed ja kõik meil kinni. Et mida võiks olla ja ütlesin ka lastele. Et kasutage seda, mis teil on.”
(Gerda)

Intervjuudest jäi kõlama, et õppe planeerimisel võiks arvestada perede majandusliku poolega ning õppe praktilisusega. Arutleti, kas õpitud oskus on õpilasele vajalik ning praktiliselt kasutatav.

“Pidi mõtlema, mida saaks kodus teha nii, et see ei oleks nagu liiga aja- ega rahamahukas. Et see ei oleks kuidagi sellisel keerulisel ajal perele majanduslikult kurnav, aga mida õpilane võiks teada ja osata ja millest võiks lisaks talle ka pereliikmetele kasu olla.” (Kai)

“Mõtlesin, et kuidas õpilane saaks rohkem ise ka ennast arendada.” (Gerda)

Lisaks töövõtete ja praktiliste oskuste õpetamisele toodi õppetöösse sisse ka loomingulisi lahendusi, õppesse lisati rohkem liikumispause.

“Vahel ma kasutasin käsitöö tunnis ka, et ütlesin, nüüd astu laua juurest kakskümmend sammu ja vaata, mis sa näed enda paremal käel, et noh, siis nad kirjeldasid kordamööda, mida nad näevad, siis nad pidid vasakule näiteks keerama, mida nad siis näevad oma kodus. Et muidu istuvad kogu aeg päev otsa seal arvuti taga.” (Gerda)

Mõned õpetajad püstitasid ülesande selliselt, et liikumine oli sinna juba sisse kirjutatud, õpilasel oli vaja looduses käia ja liikuda, et vajalikud materjalid endale ise hankida.

“Puuokste peale põimisime mingeid vaipu, et mine jaluta, palun, õuest leia mingi selline hargitaoline puuoks ja siis põimisime sinna. Mingid lõngajupid, niidid ikka ju kodus on, või paelad või midagi. Et see võimalikult oleks selline lihtne.” (Kaja)

Kodunduse teemasid käsitledes sai õpitud teooria kodus kohe praktiliselt läbi proovida, seda näiteks koristamise teemade puhul.

“Käsitöötunde distantsõppes viisin läbi sõltuvalt teemast, ehk siis kohandasin käsitöötunnid, mida ma oleks pidanud tegema ja mis oleks kontaktõppe vormis paremad. Asendasin siis kodundusega, koristamisega.” (Kai)

Ka rõivahoolduse teemad sai praktiliselt läbi proovida.

“Asendasin kõik ära kodundusega kui kodu koristamisega või triikimisega selle poolega seda, mida saab õpilane kodus teha ja millest tal oleks kasu ka.” (Kai)

Toiduvalmistamise puhul andsid õpetajad õpilastele üpris vabad käed, näiteks õpilane võis ise valida retsepti vastavalt enda kodustele võimalustele.

“Retseptide puhul ma andsin, olen üsna vabalt neile lasknud ka, ise vaadaku retseptiraamatust või võivad kodus koduse mingi supi ise järgi proovida teha.” (Kai)

Õpetajad olid õppe kohaldamisel leidlikud ja väga õpilastega arvestavad, õpilastele pakuti alternatiive nii teemade kui õppematerjali valikul. Õpilasele anti võimalus ise hinnata, milles ta tugev on või milles ennast proovile panna soovib.

“Mõtlesime välja erinevad teemad ja andsime nii-öelda vaba valiku lapsele, mida ta siis käsitlema hakkab, milles ta tunneb, et ta on tugev.” (Amalia)

Õpetajad jälgisid, et õpitulemused ja eesmärgid oleksid ka alternatiivsete ülesannetega saavutatud. Vajadusel anti individuaalseid ülesandeid ja arvestati õpilasega igal võimalikul viisil.

“Me leidsime ühise lahenduse, et kuidas tema antud õpioskused mingil teisel moel mingi teise ülesandega saab tegelikult omandatud.” (Paula)

“Kui mingi asi ei toimi, siis selge, siis ei ole mõtet seda suruda vaid siis ikkagi midagi muud selle asemel pakkuda.” (Kai)

“Ajapikendust said, ma ei olnud üldse nagu nii, et kui ei ole õigel ajal esitatud, kohe küsimärk, kohe üks sisse. Et oligi nii, et mõnikord öeldi, et mul läheb aega, see oli okei. Et lihtsalt said rohkem aega. Mina ise ei survestanud ka neid.” (Kai)

Tagasisidestamise puhul pidasid õpetajad oluliseks kindla, kuid paindliku süsteemi sisse seadmist ning õpilaste teavitamist hindamiskriteeriumidest. Õpetajad soovitasid Et kolleegidele ka kontaktõppes erinevate digikeskkondade katsetamist ja tutvustamist. See kiirendab distantsõppega kohanemist ning vähendab sellega kaasnevat stressi.

Soovitused õppetöö kohaldamiseks distantsõppele sobivaks

Õpetajatel on tekkinud paari aasta jooksul teatud strateegiad, mida distantsõppe korral rakendada. Suures plaanis tekkis intervjueritud õpetajatest kaks gruppi. Üks soovis, et distantsõpet üldse ei oleks ning teine soovitas kohaneda ning distantsõppes avanenud uusi võimalusi rõõmuga tervitada. Ühe lahendusena distantsõppe sobivamaks kohandamiseks nähakse õppemahu vähendamist. Et ülesanded, mida kodus teha antakse, oleks praktilisemat laadi ning väiksema mahuga võrreldes lähiõppega.

“Selles mõttes mööndusi tegin, et kui ta vähemalt üritas teha, et siis ma ei nõudnud, et ükski asi peaks valmis saama, /.../. (Gerda)

Üheks näiliseks õppemahu vähendamise võimaluseks on aineülese lõimingu ja väiksemahulisemate projektide kasutamine. Selgus, et projektõppe maht distantsõppel kasvas märgatavalt.

*“Ma ise tunnen, et see projektõpe, mis ma oli nagu väga hea mõte, et mul see üldse tuli. Ja tänu sellele üldse ma tõenäoliselt need tunnid nii hästi saingi läbi viia.”
(Amalia)*

Õpetajad mainisid lõiminguprojektide läbiviimist, mida pakuti võimalikuks lahenduseks õppe huvitavamaks ja praktilisemaks muutmisel. Lisaks pakkus lõiminguprojektide planeerimine ja läbiviimine õpetajale vajalikku tuge koostöö ja teise kolleegi näol.

“Mingil hetkel avastasime selle, et mingeid asju saab koos teha. Et selline mingi lõimingu läbiviimine oli väga tore, et ongi kuidagi nagu jagatud need valdkonnad ära ja pluss tekkis endal ka nagu selline tunne, et sa teed teistega koos.” (Sandra)

Intervjuul osalenud õpetajad tõid välja selle, et distantsõppel kulub tunni ettevalmistuseks rohkem aega, sest õppematerjalid tuli ise kombineerida.

“Ma lootsin, et ma saan internetiallikatele toetuda, näiteks fotosid otsida, aga mõne asjaga tuli välja, et ikkagi ise pidin tegema. Ja noh, see võtab ikkagi päris palju aega.” (Triin)

Oluliseks peeti selgete tööjuhiste andmist. Peamiselt suulise juhendamise harjunud käsitöö ja kodunduse õpetajad puutusid kokku uue väljakutsega, milleks oli selgete ja konkreetsete tööjuhendite loomine. Juhend peab olema piisavalt põhjalik, et ülesannet mõista, aga piisavalt lühike, et õpilane suudaks seda hoomata.

“Hästi-hästi põhjalikult kirjutada, mida laps tegema peab, koos siis piltidega ja võimalusel otsisin kas siis videoid juurde.” (Gerda)

“Tuleb hästi selged juhised anda.” (Amalia)

Kokkuvõtteks leidsid õpetajad, et oluline on tunda enda võimeid, võimalusi ja õpilasi. Seejärel tuleb leida hea idee ja sobivad meetodid, kuidas käsitööd ja kodundust ka distantsilt õpetada selliselt, et õpilastel säiliks motivatsioon ja vähemalt osa õppekavas kehtestatud oleks täidetud. Õpetajad soovitasid säilitada rahu ja seada kindlad piirid töö ja eraelu vahel.

Arutelu

Magistritöö eesmärgiks oli kirjeldada õpetajate kogemusi käsitöö ja kodunduse aines distantsõppe perioodil ja kogutud info põhjal anda ülevaade, millised olid käsitöö ja kodunduse õpetajate head praktikad, millised olid kitsaskohad ning millised on õpetajate soovitusel järgnevatel distantsõppe perioodideks.

Käsitöö ja kodunduse aine õpetamisel üldhariduskoolis kujundatakse nelja osaoskust, milleks on käsitöö, kodundus, tehnoloogiaõpetus vahetatud õpperühmades ja projektitöö. (PRÕK, 2011). Riiklikus õppekavas on kohustuslike tööliikidena välja toodud õmblemine, kudumine, heegeldamine ja tikkimine. Läbivate teemade, valikteemade ja projektidega on seotud veel eseme kavandamine, töö organiseerimine, rahvakunstitehnikate alused ning materjaliõpetus. Distantsõppe puhul ilmnes, et käsitöö ja kodunduse aine õpetamisel ei ole võimalik täies mahus õppekava järgida. Teemade valikul lähtusid õpetajad individuaalsetest eelistustest, võimalustest ja teatud määral ka digipädevustest. Ära jäid kodunduse tundidele omased paaris- ja rühmatööd ning praktikumid, mõnede käsitööliikide õpetamine jäi täiesti kõrvale (nt õmblemine). Õppetöö läbiviimisel kasutati osaliselt internetis leiduvaid materjale. Käsitöö ja kodunduse aine puhul oli keeruline see, et riiklikule õppekavale vastavaid digitaalsete õppematerjale on veel väga vähe. Seetõttu pidid õpetajad neid ajakulukalt ise looma ja kohandama distantsõppe vajadustele vastavaks. Siinjuures oli aga kohati probleemiks õpetajate digipädevuste ebaühtlane tase. Kuigi Eestit peetakse üldiselt edukaks digiriigiks ja võiks eeldada, et õpilaste digioskused on veebipõhiseks õppeks piisavad, siis distantsõppe näitas selgelt, et ka õpilaste võimekus ja võimalused digiõppeks pole piisavad. Takistuseks sai nõrk internetiühendus ja puudulikud tehnilised vahendid (kaamera, mikrofon). Tööd tehti enamjaolt telefonides.

Eesti Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 (Haridus- ja Teadusministeerium, 2021a) näeb ette, et õppekavade arendamisel õppe tulemuslikkuse suurendamiseks ja õppija arengu toetamiseks lähtutakse nüüdisaegse õpikäsituse põhimõtetest, mis sisaldab ka nutika õppevara loomist ning uutmoodi metoodikat. Käesoleva magistritöö intervjuudest selgus, et käsitöö ja kodunduse õpetajad tunnevad suurt puudust riikliku õppekavaga kooskõlas olevatest veebipõhistest õppematerjalidest. Leiame, et uuring andis olulist informatsiooni käsitöö ja kodunduse aine jaoks vajaliku õppematerjalide panga loomiseks. Järsk distantsõppele üleminek esitas väljakutseid nii õpetajatele kui ka õpilastele. Õpetajate

töökoormus suurenes märgatavalt, kippus kaduma piir töö ja eraelu vahelt. Ka psühholoogilises plaanis lisandus pingeid: mure õpilaste pärast, kes õppetööst kõrvale jäid ja kellega oli raske kontakti leida. Olukorra määramatus (distsantsõppe kestvus) ja ebamäärasus töökorralduses tekitasid stressi. Siiski saab öelda, et intervjuudest jäi kõlama pigem hoiak, et õpetajad on kohanemisvõimelised ja suutsid üsna ruttu korraldada oma töö nii, et õppekavas ette nähtud teemadest peeti küll kinni, aga neile läheneti loominguliselt ning võimalusi arvestades.

Optimistlikult vaadatakse ka tulevikku. Kuigi oli neid, kes arvasid, et distantsõpe ei sobi käsitöö ja kodunduse õpetamiseks mitte mingil juhul ja ootasid pingsalt selle lõppemist, oli enamik õpetajaid siiski rahul, et distantsõpe sundis õpetamise meetodeid üle vaatama ja rakendama uusi digitehnoloogial põhinevaid lahendusi, leides, et tulevikus aina rohkem kasutusele võetavad digiõppematerjalid on mugavad kasutada ka kontaktõppes. Need (nt videod) on uuesti vaadatavad ja järgi saavad õppida ka need, kes on koolist puudunud või teistest muudel põhjustel maha jäänud.

Soovitustena tuleviku distantsõppe jaoks jäi domineerima hoiak, et nüüd, kui me teame distantsõppes oluliselt enam, oleme selleks ka palju paremini valmis. Paljud õpetajad on juba tekitanud omale teatud hulga õppematerjale, mida saab vajadusel kohe kasutama hakata. Samuti soovitatakse toetuda juba olemasolevatele kogemustele, milleks on uuenenud digipädevus õpilaste ja õpilaste hulgas. Võib öelda, et õpetajad ei oota uut distantsõppe perioodi, aga nad on selleks valmis. Kahtlemata sobib kõikide õpetajate arvates kontaktõpe praktilise iseloomuga käsitöö ja kodunduse aine õpetamiseks paremini, aga soovitatakse kasutusele võtta ka distantsõppe head praktikad, milleks on oskus koostada lühemaid, täpsemaid ja paremini illustreeritud tööjuhendeid, loovam lähenemine õppekavas nõutule, oskus ka ennast säästa ja hoida läbipõlemise eest ning mitte muretseda selle pärast, mida muuta ei saa.

Käesoleva uuringu tulemused ei erine väga suurel määral varasematest uuringutest, mis on tehtud Eestis või välismaal. Olgugi et oleme töös võrdluseks toonud uuringuid, mis ei käsitle kitsalt käsitöö ja kodunduse õpetajate kogemusi, vaid uuritud on õpetajate, lastevanemate ja õpilaste kogemusi laiemalt, on distantsõppel kogetud kitsaskohad ja valusad õppetunnid samad. Tajutakse mahajäämust. Halvenes õpilaste vaimne tervis, süvenes võõrandumine ja üksildustunne, õpetajate stressitase tõusis märgatavalt. Ka tehnoloogiaga

seotud probleemid olid samad: kehv internetiühendus, puuduolevad vahendid, nõrgad digioskused. Kuigi distantsõppe ajal omandatu ei olnud mahult võrdne kontaktõppes õpituga, suurenes nii õpetajate kui ka lastevanemate töökoormus märgatavalt. Sarnaselt Inglismaal läbiviidud mitmeetapilise uuringuga (Kim et al., 2022), kus uuriti õpetajate vaimset tervist ja heaolu, selgus ka käesolevast uuringust, et õpetajate vaimne tervis ja heaolu olid distantsõppe perioodidel pidevas languses, olulisemateks mõjuteguriteks oli kogetud ebakindlus, töömahu kasv ning mure teiste heaolu pärast.

Eestis, Haridusfoorumi poolt 2020. aastal läbiviidud uuringus tõid õpetajad peamiste probleemidena välja digikeskkondade kirju pildi ja selgete kokkulepete ja reeglite puudumise. Õppe kvaliteedile avaldas mõju ka tehniliste vahendite puudus ja kehv internetiühendus kodudes (Lauristin et al., 2020). Käesoleva magistr töö tulemustele sarnaselt selgus eelnimetatud uuringu 2021. aasta jätku-uuringust, et õpetajad olid teisel distantsõppe perioodil osavamad õpilaste kaasamises, motiveerimises ja õppe individualiseerimises. Õpetajad ei pidanud distantsõpet ainult ajutiseks lahenduseks, vaid nägid võimalust, kuidas selle häid külgi ka tulevikus kasutada.

Omaette uus ja huvitav uurimisteema oleks nende õpetaja töökorralduse uurimine distantsõppe tingimustes, kes olid korraga kahes rollis – nii õpetajad kui ka lapsevanemad.

Käesoleva magistr töö piiranguna toome välja uuringus osalenute väikese arvu. Vastajad olid valdavalt Tartu ja Tartumaa koolide õpetajad, kuigi intervjuukutseid saadeti üle Eesti. Tõenäoliselt saanuks vastuste variatiivsus suurem, kui intervjuueeritavaid oleks Eesti eri piirkondadest rohkem.

Viimased õppeaastad on olnud keerulised ja nõudnud kohanemisvõimet nii õpilastelt kui õpetajatelt. Eesti Haridustöötajate Liidu konverentsil „Õpetaja kriiside keerises“ rõhutas president Alar Karis: „Kriisidel on omadus tuua teravalt esile senise süsteemi nõrkused ja käivitada uute lahenduste otsing,“ pidades koroonaviiruse tõttu sisse viidud distantsõpet selle ilmekaks näiteks. Lause võtab hästi kokku ka meie töö olulisima tulemuse, õpetajate soovitusel: õppida saadud kogemustest, olla valmis uuendusteks, arendada koostöösust, leida alati lahendusi ja õpetada seda ka oma õpilastele.

Tänuõnad

Soovime tänada kõiki, kes meie magistritöö valmimisele kaasa aitasid. Nii juhendajaid, kelle soovitustest ja suunamisest oli palju abi kui ka intervjueeritavaid õpetajaid, kes leidsid aja pikaks intervjuuks. Samuti täname Monaliisa Mursi, kes tegi tööle korrektuuri.

Kinnitame, et oleme koostanud käesoleva lõputöö ise ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Lilia Murs ja Thea Ilusmets

Kasutatud allikad

- Alumäe, T., Tilk, O., Asadullah. (2018). Advanced rich transcription system for Estonian speech. K. Muischnek & K. Müürisep (toim.), *Human language technologies – The Baltic perspective* (Vol. 307) (lk 1 – 8) IOS Press Ebooks: IOS Press.
<https://doi.org/10.48550/arXiv.1901.03601>
- Aus, K., Arro, G., Jõgi, A. L., & Malleus, E. (2014). Kus tegijaid, seal nägijaid? Akadeemilise prokrastineerimise õpetajapoolse märkamise seosed õpilaste individuaalsete erinevustega. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 2(1), 217.
<http://dx.doi.org/10.12697/eha.2014.2.1.09>
- Beilmann, M., Opermann, S., Kalmus, V., Donoso, V., Retzmann, N., & d’Haenens, L. (2020). Home-school communication on children’s digital skills development: Based on interviews with experts from the education sector. *Zenodo*.
<https://doi.org/10.5281/zenodo.4395695>
- BNS. (2022, 27. aprill). Karis: Eesti ei saa lubada ühegi õpetaja kaotamist. *Postimees*.
<https://www.postimees.ee/7510006/karis-eesti-ei-saa-lubada-uehgi-opetaja-kaotamist?fbclid=IwAR17Tyogs0qpV4HHmodkfgCpdhm0iaVwesUx5fgz6l6MH6Zs3HJk67IUjME>
- EAS. (2021, 18. juuni). E-Eesti maineuuring: Eesti on digitaalselt maailma arenenuim riik.
<https://eas.ee/e-eesti-maineuuring-eesti-on-digitaalselt-maailma-arenenuim-riik/?cn-reloaded=1&cn-reloaded=1>
- Eesti statistika andmebaas [Andmebaas]. (2020).
<https://andmed.stat.ee/et/stat>
- Erss, M., Lauristin, M., Loogma, K., Sarv, E.-S., Sirp, L. (2021). *Teine koroona kevad õpilaste, õpetajate ja lastevanemate vaates. Eesti Haridusfoorumi distantstõppe jätkuuring*. Eesti Haridusfoorum.
https://haridusfoorum.ee/images/2021/EHF_distantstõppe_2021_uuring.pdf
- E-õpe. (s.a). *digipadevus.ee Sõnastik*. <https://digipadevus.ee/sonastik/#digioppe-terminid>
- Francom, G. M., Lee, S. J., & Pinkney, H. (2021). Technologies, challenges and needs of k-12 teachers in the transition to distance learning during the COVID-19 pandemic. *TechTrends*, 65(4), 589-601. <https://doi.org/10.1007/s11528-021-00625-5>

- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021a). *Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035*.
<https://www.hm.ee/et/kaasamine-osalemine/strateegiline-planeerimine-aastateks-2021-2035/eesti-haridusvaldkonna-arengukava>
- Haridus- ja Teadusministeerium. (2021b). *Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035 lisad*.
https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusvaldkonna_arengukava_lisad_2035_2709_1.pdf
- Haridus- ja Teadusministeerium. (s.a.). *Õpikäsitlus*. <https://www.hm.ee/et/opikasitus>
- Harjaks, D. (2021). *Õpiobjekt kodunduse „Teraviljade“ teema õpetamiseks II kooliastmes* [Magistritöö, Tartu Ülikool]. DSpace.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/72419/daily_harjaks_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Haugas, S., Allemann, M., & Anniste, K. (2021). *COVID-19 pandeemia sotsiaal-majanduslik mõju noortele*. Poliitikauuringute Keskus Praxis.
http://www.praxis.ee/?download=&kccpid=&kcccount=http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2021/01/COVID_19_maju_noortele_lopparuanne_241121.pdf
- Kalmus, V., Masso, A., & Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Kim, L. E., Oxley, L., & Asbury, K. (2022). “My brain feels like a browser with 100 tabs open”: A longitudinal study of teachers’ mental health and well-being during the COVID-19 pandemic. *British Journal of Educational Psychology*, 92(1), 299-318.
<https://doi.org/10.1111/bjep.12450>
- Kutsestandardid: Õpetaja, tase 7*. (2020). Sihtasutus Kutsekoda.
<https://www.kutseregister.ee/ctrl/et/Standardid/vaata/10824233>
- Küppar, G. (2020). *Õppevideo Eesti rahvuslikest kudumisvõtetest*. [Magistritöö, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia]. DSpace.
https://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/68173/grete_kuppar_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Lauristin, M., Loogma, K., Erss, M., Vernik-Tuubel, E.-M., Sarv, E.-S. (2020).
Õpilaste, õpetajate ja lastevanemate toimetulek koroonakriisi aegses kaugõppes. Eesti

Haridusfoorum.

https://haridusfoorum.ee/images/2020/Distantsppe_uuring_EHF_250720.pdf

Leppik, C., Haaristo, H-S., & Mägi, E. (2017). *IKT haridus: digioskuste õpetamine, hoiakud ja võimalused üldhariduskoolis ja lasteaias*. Poliitikauuringute Keskus Praxis.

https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2016/08/IKT-hariduse-uuring_aruanne_mai2017.pdf

Loogma, K., Erss, M., Ümarik, M., & Aasa, M. (2020). Õpetaja professionalismi võimalikud tulevikustsenaariumid aastaks 2035. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 8(1), 180-212.

<https://doi.org/10.12697/eha.2020.8.1.08>

Merilo, K., Eisenschmidt, E., & Kikas, E. (2021). Õpilaste õpistrateegiate arendamine sekkumisprogrammi „Õpime mõttega” toel ja nende vanemaid kaasates. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 9(1). <https://doi.org/10.12697/eha.2021.9.1.09>

OECD. (2018, 5. aprill). *The future of education and skills*.

[https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

Põhikooli riiklik õppekava. (2011). RT I, 14.01.2011, 1.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/123042021010>

Ruus, V. R., & Timoštšuk, I. (2014). Searching for constant innovation in teacher education curricula: the case of Estonia. *Problems of Education in the 21st Century*, 62, 97-108.

Scarpellini, F., Segre, G., Cartabia, M., Zanetti, M., Campi, R., Clavenna, A., & Bonati, M. (2021). Distance learning in Italian primary and middle school children during the COVID-19 pandemic: a national survey. *BMC Public Health*, 21(1), 1-13.

<https://doi.org/10.1186/s12889-021-11026-x>

Taar, J., & Koppel, K. (2021). Random survival or conscious development: Estonian Handicraft and Home Economics teachers' experiences during distance education. *International Journal of Home Economics*, 14(2), 134-142.

<https://search.informit.org/doi/10.3316/informit.991534950694646>

Taar, J., Koppel, K., Palojoki, P., Rendahl, J., Åbacka, G. (2021). *Õppimist toetavad digitaalsed vahendid kodunduse tundides. Strateegilise koostööprojekti tulemused LEAD*.

https://www.tlu.ee/sites/default/files/Instituudid/LTI/Dokumendid/LEAD%20material_EST.pdf

Tallinna Ülikooli Loodus- ja terviseteaduste instituut. (s.a.). *LEAD-projekt*.

<https://www.tlu.ee/LEAD>

Tammets, K., Ley, T., Eisenschmidt, E., Soodla, P., Sillat, P.-J., Kollom, K., Seitlinger, P., Väljataga, T., & Kori, K. (2021). *Eriolukorrast tingitud distantsõppe kogemused ja mõju Eesti üldharidussüsteemile*. Tallinna Ülikool.

https://www.hm.ee/sites/default/files/tlu_raport_distantsope_yldharidus_2810.pdf

Tartu Ülikool. (s.a.). *Mis on e-õpe?*. <https://ut.ee/et/sisu/mis-e-ope>

Timoštšuk, I., Ugaste, A., & Mets-Alunurm, K. (2018). Õpetajate õppimiskogemused neoliberaalsete haridusmuutuste taustal. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 6(1), 77–101.

<https://doi.org/10.12697/eha.2018.6.1.04>

Vainre, M., Akkermann, K., Laido, Z., Veldre, V. & Randväli., A. (2021). Kroonviiruse epideemia psühhosotsiaalsete tagajärgedega toimetulek. 2. eksperdiarvamus.

https://www.sm.ee/sites/default/files/vainre.etal_2021_2eksperdiarvamus.kroonviiruse_epideemiapsuhhosotsiaalsetetagajargedegatoimetulek_2.pdf

Valge, M. (2016). *Ministeerium avas digitaalse õppevara portaali e-Koolikott*.

<https://www.hm.ee/et/uudised/ministeerium-avas-digitaalse-oppevara-portaali-e-koolikott>

Õpiahuvilaagrite toetusmeetme tingimuste seadus. (2021). RT I, 08.05.2021, 12.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/110112021006>

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Kutse intervjuus osalemiseks

Tere!

Oleme TÜ Viljandi kultuuriakadeemia 2. aasta kunstide ja tehnoloogia õpetaja eriala magistrandid Lilia Murs ja Thea Ilusmets ning koostame lõputööd, mis uurib käsitöö ja kodunduse õpetamist distantsõppes. Sellega seoses viime läbi intervjuud, mille eesmärk on välja selgitada, millised on käsitööõpetajate kogemused käsitöö ja kodunduse aine õpetamisel distantsõppe ajal ja milliseid soovitusi annavad käsitööõpetajad õpetamiseks tulevikus distantsõppe tingimustes.

Palume Teil selles intervjuus osaleda, Teie vastused on suureks abiks uurimustöö küsimustele vastuste leidmiseks.

Intervjuu koosneb viiest teemaplokist: distantsõpe käsitöö ja kodunduse tundides; motivatsioon ja psühholoogiline valmisolek; töövahendid ja õppematerjalid; distantsõppe positiivsed aspektid ja soovitusel.

Kinnitame, et küsimustikku analüüsitakse ainult käesoleva uurimuse raames. Vastused transkribeeritakse ning vastaja jääb anonüümseks. Intervjuu võtab aega umbes 45–60 minutit.

Lugupidamisega

Lilia Murs

Thea Ilusmets

Lisa 2. Küsitlusleht

Distantsõpe käsitöö- ja kodunduse tundides

Kui pikk on Teie **tööstaaž** käsitööõpetajana?

Kui vana Te olete?

Kuidas viisite läbi käsitöötunde distantsõppes? (**veebitunnid, iseseisev töö** vms)

Kui **tihti** toimusid käsitöötunnid distantsõppes?

Kui tihti Te õpilastega **ekraani vahendusel** kohtusite?

Millised **digipädevused** aitasid Teil distantsõppe läbiviimisega toime tulla? (oskus luua videoid, digitaalsed tööjuhendid, erinevate programmide, keskkondade kasutamine jne)

Milliseid **muutuseid** tegite **tööplaanis**, et kohaldada see sobivaks distantsõppele?

Milliseid **käsitöötehnikaid** või **teemasid** distantsõppel käsitlesite?

Millised planeeritud **teemad** või **tehnikad** jäid distantsõppe tõttu käsitlemata?

Kas viisite läbi **projektõpet**?

Kas vahetasite distantsõppe ajal **õppegruppe**?

Kas distantsõppe ajal toimusid **kodunduse** tunnid?

Motivatsioon ja psühholoogiline valmisolek

Kuidas hindate **õpilaste** kaasatust ja motiveeritust distantsõppes? (Oldi aktiivsed/passiivsed?)

Milliseid erinevusi märkasite distantsõppel **õpilaste** motivatsioonis võrreldes lähiõppega?

Milliste psühholoogiliste väljakutsetega puutusid kokku Teie meelest **õpilased**?

Milliste psühholoogiliste väljakutsetega puutusite **õpetajana** distantsõpet läbi viies kokku?

Kuidas tulite **õpetajana** toime töö ja eraelu ühitamisega?

Töövahendid ja õppematerjalid

Kuidas hindate **õpilaste** tehnilisi oskusi ja vahenditega varustatust (nt arvuti olemasolu, interneti püsiühendus) digiõppes?

Millised olid peamised tehnilised probleemid, mis **õpilastel** tekkisid?

Milliseid probleeme tekkis **õpilastel** töövahendite ja materjalide hankimisega? Kuidas need probleemid lahenesid?

Milliseid tehnilisi probleeme tekkis Teil **õpetajana** õppetöö läbiviimisel? (internetiühendus, arvuti, kaamera)

Kuidas hindate **digitaalsete** käsitöö ja kodunduse **õppematerjalide** kättesaadavust?

Milliseid **olemasolevaid** digitaalsete õppematerjale te käsitöötundide läbiviimisel kasutasite?

Milliseid õppematerjale **koostasite ise**, et õpilasi distantsõppes toetada?

Kas võtsite kasutusele enda jaoks **täiesti uusi** programme või keskkondi? Milliseid?

Millistest **õppematerjalidest** tundsite puudust distantsõppe ajal?

Millistest **kanalitest** või **allikatest** leidsite tuge distantsõppe ajal? (FB grupid, kolleegid, kooli juhtkond?)

Distantsõppe positiivsed aspektid

Tooge välja distantsõppe **positiivsed aspektid enesearengu** (mina kui õpetaja) **seisukohast**.

Tooge välja **distantsõppe positiivsed aspektid käsitöö õpetamise seisukohast**.

Milliseid distantsõppe kasutatud **digilahendusi** või **õpetamise meetodeid** olete kaasa võtnud kontaktõppesse?

Milliseid positiivseid **muutusi** märkate õpilastes distantsõppe järel?

Soovitused

Kuidas hindate enda **valmisolekut distantsõppeks** täna?

Milliseid **ettevalmistusi** olete teinud järgmisteks võimalikeks distantsõppe perioodideks?

Mis olid Teie jaoks **distantsõppe** suurimad **õppetunnid**?

Millised on Teie **soovitused kolleegidele** järgnevateks distantsõppe perioodideks käsitöö õpetamisel?

Lisage soovi korral veel **enda mõtteid** seoses käsitöö õpetamisega distantsõppel.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Lilia Murs ja Thea Ilusmets,

anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose **Käsitöö ja kodunduse õpetamine distantsilt- õpetajate kogemused**, mille juhendajad on Anu Pink ja Marvi Remmik, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

1. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Lilia Murs

Thea Ilusmets

10.05.2022